

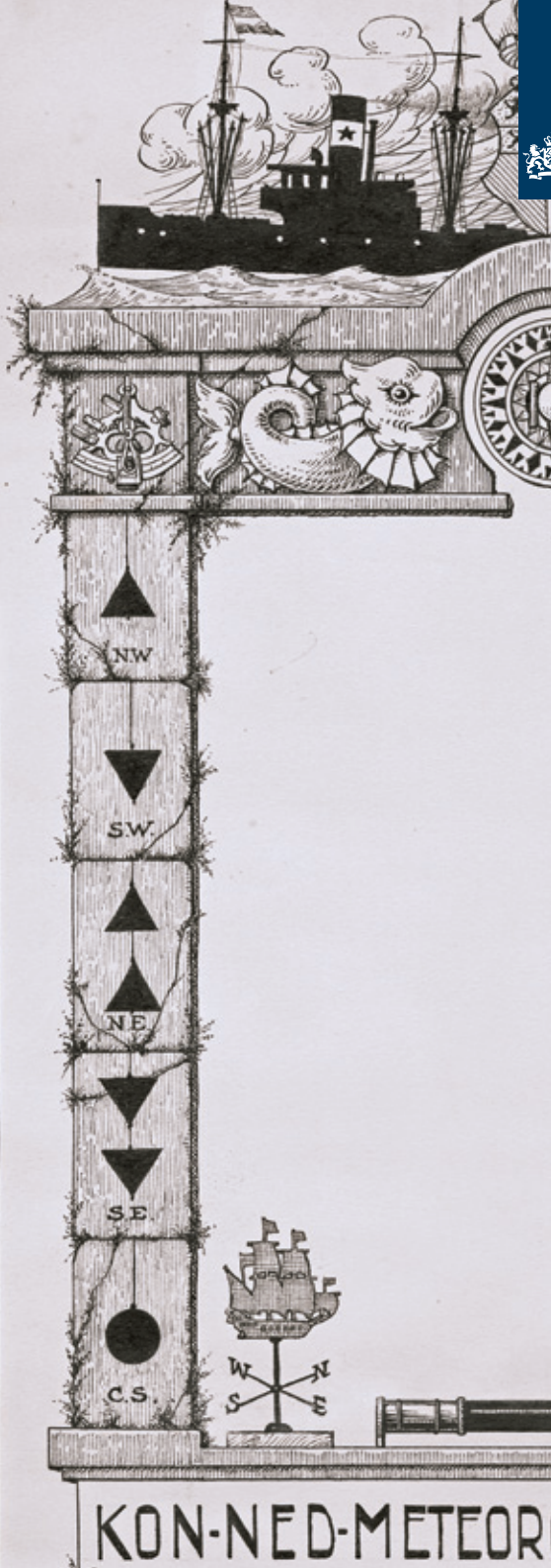

Koninklijk Nederlands
Meteorologisch Instituut
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Onderscheidingen en Beloningen zeevarenden

Een historisch overzicht

*‘Uit erkentelijkheid voor
bijzondere verdiensten op
het gebied van de maritieme
meteorologie.’*

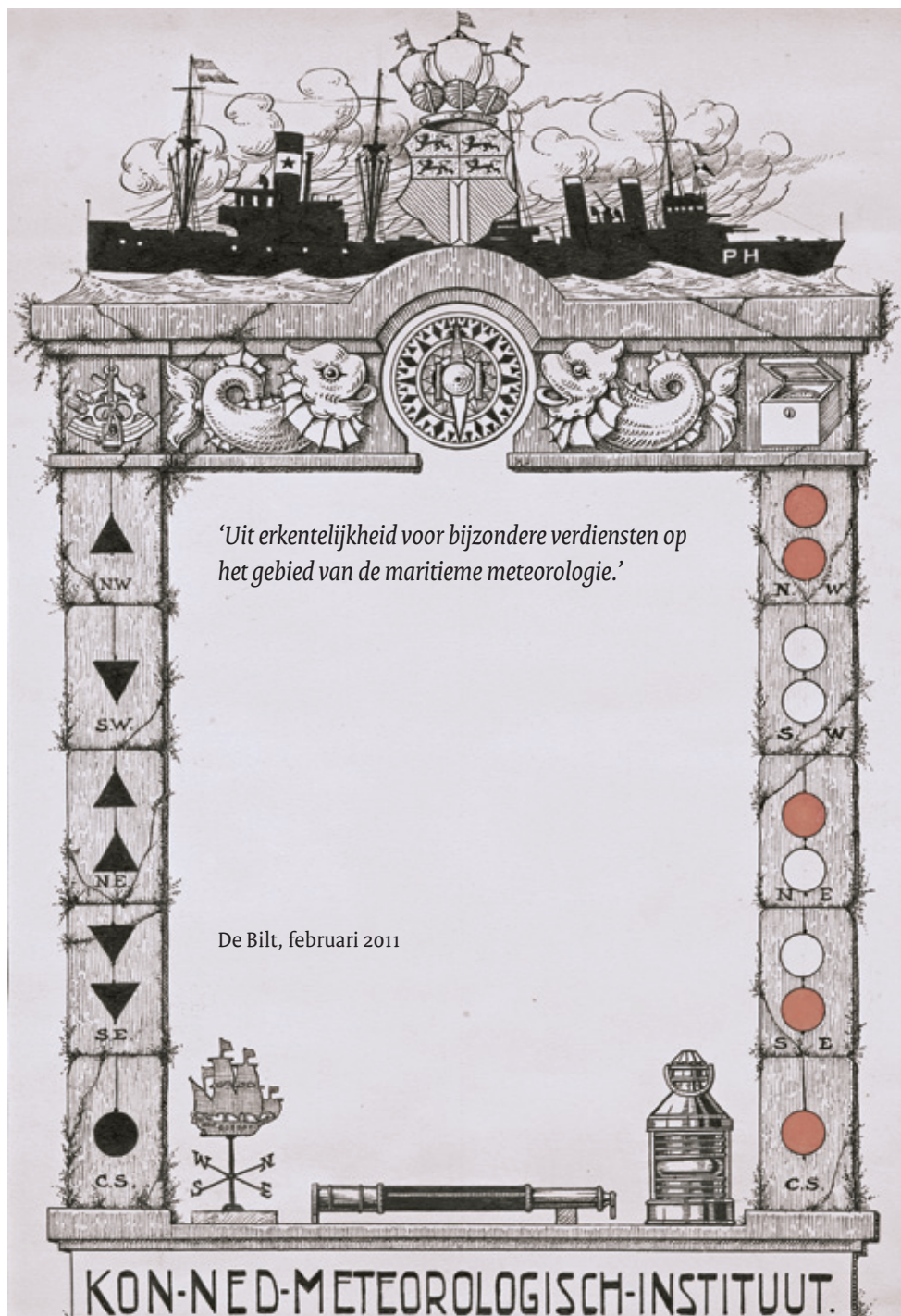
Voorwoord

Op 7 april 2011 worden nog één keer door het KNMI aan kapiteins en stuurlieden medailles en barometers uitgereikt. Hiermee komt een einde aan een 154 jaar oude traditie van belonen van zeevarenden die zich verdienstelijk hebben gemaakt voor de maritieme meteorologie.

De relatie tussen de maritieme sector en het KNMI dateert al vanaf de oprichting van het instituut in 1854. Sindsdien is het verrichten van meteorologische en oceanografische waarnemingen op veel schepen dagelijkse routine. Dit levert waardevolle gegevens voor de weersverwachting, soms van delen van de aardbol waar zelden een weerkundige observatie gedaan wordt. Iedere waarneming is van belang, voor zowel de meteorologie, de wetenschappelijke zeevaart als de veiligheid van schip, lading en opvarenden. In de 19^e eeuw waren het allereerst de maritieme organisaties die zich voor dit doel sterk maakten. Dat deden ze door instrumenten te verstrekken en door kapiteins en stuurlieden te motiveren middels het toekennen van een medaille, of bijvoorbeeld een zeevaartkundig instrument. Extra glans kreeg het geheel toen later ook onderscheidingen werden uitgereikt, namens de Koning of Koningin voor uitgebreid en nauwkeurig bijhouden van het meteorologisch journaal. Tegenwoordig worden deze logboeken digitaal naar De Bilt gezonden om bewerkt te worden voor de klimatologie. Ook worden hieruit de namen geselecteerd van hen die de meeste waarnemingen gedaan hebben. Dat gaat straks veranderen. In Europees verband gaat het KNMI nog nauwer samenwerken met andere landen die deelnemen aan de vos-vloot. Daarbij is afgesproken dat Nederland met een kleinere, geautomatiseerde vloot weerdata gaat verzamelen, op een zodanige wijze dat het hoogwaardige niveau behouden blijft. De medewerking van de zeevarende blijft dus van belang, maar de aard van belonen krijgt een andere vorm.

Om Onderscheidingen en Beloningen niet in de vergetelheid te laten geraken, is dit boekje samengesteld. Terugbladerend in de geschiedenis van dit unieke evenement, kunt u de sfeer proeven waarin zeelieden vroeger hun bijdrage leverden aan de meteorologie. Aan hen en aan al degenen die tegenwoordig weerkundige waarnemingen doen op zee, is dit document opgedragen.

dr. ir. Frits J.J. Brouwer
Hoofddirecteur van het KNMI

‘Daarvoor verbinden zij zich om dagelijks een zeker aantal waarnemingen te doen en om een journaal bij te houden.’

‘Wanneer het slechts gelukken mag om de gemiddelde reis naar Java en terug, ieder met zeven dagen te verkorten, dan zal het stelselmatig onderzoek naar de verschijnselen op en in den Oceaan een jaarlijksch voordeel van f787,500 opleveren, aangenomen dat wij slechts 300 schepen van 250 lasten in de vaart op Java hebben en de dagelijksche kosten 75 cents per last per dag bedragen.’

Bovenstaande citaat is van J. van Gogh, directeur afdeling Zeevaart van het KNMI in 1854. Zijn opvolger J.E. Cornelissen, gebruikte het in 1869 als terugblik, tijdens het derde lustrum van het instituut. Hij vervolgde:

‘Kunnen wij met de uitkomsten van de laatste vijftien jaren door de afdeeling Zeevaart verkregen aantoonen, dat werkelijk een groot materieel voordeel behaald is, dan kan het oogmerk van de oprichting van het Meteorologisch instituut beschouwd worden, ten volle te zijn bereikt, in de oogen zelfs van hen, die alleen op materiële voordelen letten. Ter bevordering van eenvoud zal ik alleen spreken over de reizen van de schepen van Java naar Nederland, daar de uitvracht voor Nederlandsche schepen zeer wisselvallig is. Vóór 1857 was de gemiddelde reis van Straat Sunda tot Lezard opgemaakt uit 450 reizen 110,3 etmalen, en

van 1857 tot nu uit 570 reizen 102,7 etmalen zoodat de gemiddelde thuisreis 7,6 etmalen is verkort.’

Het terugbrengen van een reis Indië naar Nederland met gemiddeld een week was een gevolg van betere zeilaanwijzingen op basis van maritiem-meteorologische gegevens. Dit (verwachte) economisch voordeel was een belangrijk argument waarmee KNMI stichter Buys Ballot de regering wist te overtuigen van nut en noodzaak om een nationaal meteorologisch instituut te realiseren. Vier dagen na de oprichting te Utrecht, had de eerste directeur van de afdeling Zeevaart Luitenant ter Zee 1^e klasse M.H. Jansen - die zich mede sterk gemaakt had voor een weerkundig instituut - een model-journaal aan reders en gezagvoerders verstrekt. Daarbij verzocht hij de Nederlandse koopvaardij om medewerking tot het doen van meteorologische observaties op zee. In zeer korte tijd meldde zich meer dan honderd schepen. Ook kon hij rekenen op de Koninklijke Marine, nadat de betreffende Minister had bepaald op welke wijze oorlogsschepen ‘...met nauwkeurigheid de meteorologische waarnemingen zullen volbrengen en optekenen...’.

Om de betrouwbaarheid van de waarnemingen te waarborgen, werden in alle belangrijke havens standaardinstrumenten geplaatst. Speciaal daarvoor opgerichte commissies in die steden en de commandanten van de marineschepen, vergeleken de scheepsinstrumenten met deze standaardinstrumenten. De commissies waren *‘...uit den boezem der reeders...’* samengesteld en in het leven geroepen *‘...om zoveel mogelijk de eenheid der waarnemingen te verzekeren...’*. Er waren er vijf:

- Commissie Rotterdam, oftewel de ‘Commissie Maatschappij tot Nut der Zeevaart’.
- Commissie Amsterdam, de ‘Commissie ter Bevordering der Wetenschappelijke Zeevaart’, voorheen ‘Commissie voor Wind- en Stroomkaarten’.
- Commissie Dordrecht, de ‘Commissie voor het onderzoek naar den verschijnselen op den Oceaan’.
- Commissie Groningen, ‘Zeemanscollege de Groninger Eendracht’ (kofschepen).
- Commissie Middelburg.

Doorgaans werden ze allen ‘Commissie ter bevordering voor het onderzoek naar den

verschijnselen op den Oceaan’ genoemd. Behalve de kwaliteit van de waarnemingen, verzorgden zij ook de aanlevering van scheepsjournalen aan het instituut.

Beloningen

In afwachting van nieuwe scheepsjournalen gebruikte het instituut voor zijn onderzoek oude journalen. In de loop van 1854 ontving men er 112, iets dat in het daaropvolgende jaar opliep tot 350. Ze werden afgestaan door de commissies en enige scheepsreders. Uit de journalen extraheerde men de maritiem-meteorologische gegevens. Op 10 januari 1855 ontving het KNMI van gezagvoerder Le Clercq aan boord van De Amstel het eerste nieuwe journaal. In hetzelfde jaar werden veertien journalen van marineschepen voor bewerking aangeboden. De waarnemingen leverden in de loop van de 19e eeuw een aanzienlijke reeks nieuwe wind- en stroomkaarten en verbeterde zeilaanwijzingen op.

Een schip dat meewerkte kreeg gratis een stel Maury-wind- en stroomkaarten en een exemplaar van diens boek *Zeilaanwijzingen*. De Amerikaanse marineofficier M.F. Maury

begon in de jaren '40 van de 19^e eeuw scheepswaarnemingen te verzamelen. Hij was de grote inspirator van M.H. Jansen. Samen hadden ze het model meteorologisch journaal voor de Nederlandse koopvaardij- en marineschepen ontwikkeld. Maury was enthousiast over de waarnemingen van de Nederlandse zeevarenden, die hij *'...skilful and faithful observers...'* noemde. Na bewerking van de journalen door het KNMI ontvingen gezagvoerders ook de publicaties met onderzoeksresultaten, als blijk van erkentelijkheid.

In 1857 werd voor het eerst een beloning uitgereikt. Eerst was dit ter aanmoediging. Later gold het ook als *'...een erkenning van aan het KNMI bewezen diensten door het overleggen van verdienste-lijke journalen...'*. Een kapitein of stuurman werd niet zomaar genomineerd. De kolommen in de journalen moesten net en correct ingevuld zijn voor wat betreft de afwijking van de kompassen, de bepaling van de richting en kracht van de stroom, luchtdruk, lucht- en zeewater-temperatuur, weerverschijnselen, soort en richting van de wolken, windrichting, zicht en het soortelijk gewicht van het zeewater.

'Tenslotte zullen die journalen de voorkeur genieten, welke de meeste waarnemingen bevatten.'

Het best gekeurde journaal bleef het criterium. Wel werden in de loop van de jaren kleine wijzigingen aangebracht. Journalen moesten deel uitmaken van een bepaalde onafgebroken reeks met het stempel 'uitmuntend of zeer goed'. Zat daar een journaal tussen met de kwalificatie 'goed of middelmatig', dan volgde geen onderscheiding of beloning. Vanaf 1925 kon men pas in aanmerking komen voor een gouden medaille als eerder een zilveren verworven was. Ook het aantal gegadigden was van belang. Die bleken altijd veel groter te zijn dan het aantal uit te reiken medailles, terwijl ook bij het toekennen van beloningen een bepaald bedrag niet overschreden mocht worden. Bovendien moest bij het toekennen van de onderscheidingen zoveel mogelijk rekening gehouden worden met een billijke verdeling over de stoomvaartmaatschappijen, omdat het aantal ingediende journalen onderling uiteenliep. Ook de omstandigheden, waaronder deze werden bijgehouden, waren niet overal hetzelfde. Ter verdere selectie werd het gemiddelde aantal

punten van de beoordelingsstaten en het aantal verdienstelijke journalen van allen die in aanmerking kwamen, onderling vergeleken, waarna de voordracht werd opgemaakt.

In 2011 wordt de waarneming, ‘OBS’ genoemd, vrijwel onder gelijke omstandigheden gemaakt en is van *ingediende journalen* geen sprake meer, laat staan van een puntensysteem. Er wordt alleen nog uitgegaan van de kapitein en de stuurman die in 2010 de meeste waarnemingen op zijn naam had staan. Hierbij geldt wel dat er een zekere continuïteit moet bestaan over de jaren waarin de waarnemingen gedaan zijn. Dat is niet altijd het geval, waardoor het aantal mededingers flink gereduceerd wordt. Verder is er weinig veranderd. Voor goud moet een kapitein nog steeds in bezit zijn van zilver en in de verdeling wordt rekening gehouden met hoeveel schepen een maatschappij aan de vos-vloot (*Voluntary Observing Ships*) deelneemt. Ook moet men van onbesproken gedrag zijn. Mede vanwege deze nog steeds strenge selectiecriteria is het de laatste jaren regelmatig voorgekomen dat waarnemers pas tegen het eind van hun loopbaan een medaille uitgereikt kregen.

Overzicht

In 2011 vindt de allerlaatste *Onderscheidingen en Beloningen* plaats. Het nu volgende chronologisch overzicht laat de ontwikkeling van dit evenement zien.

1854 De Koninklijke Nederlandse Zeil- en Roei-vereniging te Amsterdam looft een prijs uit voor het beste journaal binnen de tijd van twee jaar.

‘Amsterdam 29 Nov. 1854

Het Bestuur der Koninklijke Nederlandsche Zeil- Roei Vereniging heeft de eer aan de Directie van het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut medeteden dat in de algemeene vergadering van de Leden van gemelde Vereniging gehouden op 27 dezer, goedgekeurd is het volgende voorstel:

Uitteloven namens de Koninklijke Nederlandsche Zeil- Roei Vereniging Eene Somma van Twee Honderd Gulden.

Om daarvoor aantekopen een Zeevaartkundig Instrument, boekwerk of anders, en dit te doen strekken als premie voor die Gezaghebber bij de Nederlandsche

Door de Koninklijke Nederlandsche Zeil- en Roei-vereeniging is een aanmoedigings-prijs uitgelooft van twee honderd gulden om daarvoor aan te koop en een zeevaartkundig instrument, bockwerk of iets anders, en dit te doen strekken tot premie voor den gezagvoerder bij de Nederlandsche koopvaardijvloot, die binnen twee jaren na den dag der uitloving zal hebben ingeleverd, aan het Koninklijk Nederlandsch meteorologisch instituut, zoodanig journaal der afgelegde reis, als het best zal beantwoorden aan de te stellen voorwaarden door, en aan de beslissende beoordeeling van dat instituut.

Naar aanleiding dezer prijsuitloving wordt van wege het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut, gevestigd te Utrecht, ter kennis van alle gezagvoerders der Nederlandsche koopvaardijvloot gebragt, dat de extract-journalen, welke van den 1sten Januarij 1855 tot den 1sten Januarij 1857 aan het instituut worden ingezonden, naar dezen prijs zullen dingen, wanneer die journalen gehouden zijn overeenkomstig de voorschriften, in de verklaring van het universeel extract-journaal door het instituut gegeven.

Bij de beoordeeling der journalen zal in de eerste plaats gelet worden op die kolommen, welke betrekking hebben op de scheepsbesturing; de meerdere zorg aan het gegiste en het ware bestek besteed, de pogingen om de miswijzing der kompassen, en dan ook de rigting en kracht van den stroom te bepalen.

Daarna zal gelet worden op de waarnemingen en opmerkingen, welke het meest noodzakelijk zijn, de gemiddelde rigting en kracht van den wind voor ieder derde deel van een etmaal, den barometer met zijnen thermometer om de 4 uren, de temperatuur van de lucht en van het zeewater aan de oppervlakte; de uren mist, regen, sneeuw of hagel, en alle bijzonderheden, welke in de kolom aanmerkingen gevraagd worden, ten einde meer kennis te verkrijgen van de natuurlijke gesteldheid der zee.

Eindelijk zullen in aanmerking komen de kolommen van den psychrometer, temperatuur in de diepte en soortelijk gewigt van het zeewater, de vorm en rigting der wolken, en de helderheid der lucht, alsmede de windrigting op het oogenblik der waarneming. Ten slotte zullen die journalen de voorkeur verdienen, welke de meeste waarnemingen bevatten, waarvan de herleidings-vellen ingevuld, en die het netst gehouden zijn. De journalen, welke waarnemingen bevatten, met instrumenten gedaan, die niet met hunnen respectiven standaard vergeleken zijn, zullen niet in aanmerking genomen worden.

Nadere inlichtingen zijn te bekomen bij de Commissie voor de wind- en stroomkaarten in het collegie Zeemanshoop te Amsterdam, bij de Commissie ter bevordering van het onderzoek naar de verschijnselen op den Oceaan, in het Vereenigingsgebouw der Koninklijke Nederlandsche Yachtclub te Rotterdam, bij de commissie ter bevordering van het onderzoek op den Oceaan, te Dordrecht, bij het Zeemans-Collegie, de Groninger Eendracht te Groningen, en bij den luitenant-ter-zee jhr. A. Klerck, te Vlissingen, of regtstreeks bij het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut te Utrecht.

Staatscourant

12 december 1854

De Koninklijke Nederlandsche Zeil- en Roei-vereeniging looft een premie uit van 200 gulden aan de gezagvoerder van de koopvaardij die binnen twee jaar het beste journaal inlevert bij het KNMI.

Vloot, welke van af den datum der uitloving binnen de tijd van twee jaren zal hebben ingeleverd aan het Koninkl. Nederl. Meteor. Instituut zoodanig Journaal der afgelegde reise, als het beste zal beantwoorden aan de te stellen voorwaarden door, en aan de beslissende beoordeling van het Koninkl. Nederl. Meteor. Instituut.

De Directie van het Koninkl. Nederlandsch Meteorologisch Instituut uittenodigen, aan de uitloving dezer premie als aanmoediging, door de Koninkl. Nederl. Zeil- Roei Vereniging aangeboden, de vereischte algemeene bekendheid te geven onder de Zeevarenden.-‘

1855 De Commissie Rotterdam looft premies van 25 gulden uit voor de vijf beste journalen ingezonden door stuurlieden van de haringvloot.

1857 Gezagvoerder Sybrand Stapert van het fregatschip Admiraal de Ruyter krijgt als eerste de prijs van 200 gulden, uitgelooft door de Koninklijke Nederlandse Zeil- en Roeivereniging.

‘Amsterdam 23 Maart 1857

Het Bestuur der Koninklijke Nederlandsche Zeil- Roei

Vereniging heeft met veel belangstelling ter zijne tijd ontvangen uw missive en bijlagen dd. 14 Jan. betreffende de door hetzelfde uitgelooftde prijs voor het best gehouden journaal volgens de voorschriften van het Koninkl. Nederl. Meteorologisch Instituut over de jaren 1855 en 1856 en welke prijs door gemeld Instituut werd toegewezen aan kapt. S. Stapert gevoerd hebbende het schip “Admiraal de Ruiter”.

Ingevolge gemelde toewijzing is het Bestuur voornemens die prijs (bestaande in een sextant van de uitgelooftde waarde) aan gemelde Kapitein Stapert uit te reiken op de algemeene vergadering van de Leden der Kon. Ned. Zeil- Roei-Vereniging welke den 30 dezer in het gebouw Zeemanshoop zal worden gehouden. Uwe bemerking dat het wellicht van nût konde zijn de uitloving van voormelde prijs te herhalen beaamt het bestuur dees, en zal hetzelfde in de eerst volgende vergadering hiervoor een voorstel inbrengen.’

Het KNMI koos het winnende journaal uit 148 gekeurde exemplaren. Daarvan waren er 130 goed bevonden. Uiteindelijk bleven er vier over waarvan die van gezagvoerder Stapert ‘...het meest uitmuntte...’.

In juli beloofde de vereniging een herhaling van dit evenement na twee jaar. Het KNMI droeg in 1859 gezagvoerder H.P. Hazewinkel

Naar men verneemt heeft de hannoversche regering aangeboden, bij de Nederlandsch-Hannoversche spoorweg-maatschappij voor de belangrijke som van f 800,000 deel te nemen.

De Koninklijke Nederlandsche Zeil- en Roei-vereening hield den 30 Maart ll. eene algemeene vergadering, waarbij onder andere werkzaamheden de voorloopige bepalingen voor den in dit jaar te houden wedstrijd werden vastgesteld, en het programma daarvoor gearresteerd.

Deze vergadering werd gekenmerkt door eene plegtigheid, die door allen die in de nederlandsche scheepvaart belang stellen het meest naar waarde kan geschat worden.

In het jaar 1854 werd door de Koninklijke Nederlandsche Zeil- en Roei-vereening uitgeloot een prijs, bestaande in een zeevaartkundig instrument of boekwerk, ter waarde van f 200, aan dien gezagvoerder der nederlandsche koopvaardijvloot, die in den loop van 1855 en 1856 het best-gekeurde journaal volgens de voorschriften van Maury zou inleveren, en werd het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut uitgenoodigd de beslissing op zich te nemen, hetgeen onder dank door gemelde inrigting werd aanvaard terwijl door haar in de dagbladen aan de gezagvoerders der nederlandsche koopvaardijvloot kennis werd gegeven van deze uitloving.

Met 1 Januarij d'zes jaars de gestelde termijn verstreken zijnde, heeft het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut, bij gemotiveerd rapport aan de Koninklijke Nederlandsche Zeil- en Roei-vereening medegedeeld, dat gedurende die twee jaren waren ingekomen 148 stuks scheepsjournalen van gezagvoerders van Amsterdam, Rotterdam en Dordrecht, dat echter slechts vier van hen aan al de vereischten voldeden, zijnde die van kap. P. A. Klein, voerende de bark *Magdalena*; S. J. Rotgans, voerende het fregat *Prins Frederik der Nederlanden*; S. Stapert, voerende het fregat *Admiraal de Ruyter*; W. J. Vos, voerende de bark *Helevoetsluis*, van welke echter dat van kap. S. Stapert van Amsterdam, het meest uitmuntte, zoodat het Koninklijk Nederlandsch Meteorologisch Instituut voorstelde den uitgelooten prijs aan hem toe te kennen.

De uitreiking van dezen prijs (een fraaijen sextant met Becher's horizon) geschiedde in deze vergadering met eene toepasselijke aanspraak van den voorzitter der Koninklijke Nederlandsche Zeil- en Roei-vereening.

Het buitengewoon groot getal leden die bij deze vergadering tegenwoordig waren, getuigde van de groote belangstelling in deze plegtigheid.

Amsterdamsche Courant
2 april 1857

Mededeling dat aan Sybrandt Stapert '...een fraaijen sextant met Becher's horizon...' ter waarde van 200 gulden is uitgereikt door de voorzitter van de Koninklijke Nederlandsche Zeil- en Roei-vereening.

van het fregatschip Zeeland voor, maar kreeg uit Amsterdam geen uitsluitel of het voorstel was overgenomen. Nadien looft de vereniging de prijs niet meer uit.

Premies haringvissers uitgereikt namens de Commissie Rotterdam.

Ongeveer zestig haringbuizen waren met instrumenten uitgerust en van journalen voorzien. De bedoeling was om aan de hand van onderzoek de vissers aanwijzingen te kunnen geven over de rijkdom aan vis in een bepaald gebied gedurende verschillende maanden, zodat de kans op een goede vangst vergroot werd. Men onderzocht onder andere of er een verband bestond tussen de temperatuur van het zeewater en de troebelheid daarvan. Eind 1856 had het KNMI 45 journalen ontvangen waarvan er slechts tien van voldoende waarde waren. Hieruit werden vijf stuurlieden voor een premie voorgedragen:

K. Storm op Vlaardings Welvaren, A. Kaars op Hopende Visscher, W. Schouten op 's Lands Welvaren, G. van Noord op van IJver Vruchtbaar en P. Ommering op de Jonge Dirk.

Men achtte de uitgeloopte prijs een *'...krachtig middel om den ijver der stuurlieden gaande te houden...'*. Dat bleek in de praktijk flink tegen te vallen. Ondanks premies van ook het KNMI namens het Rijk en later door een particulier initiatief. Bovendien waren de waarnemingen van minder nut dan verwacht. Geleidelijk nam de animo af om journalen bij te houden. Het haringonderzoek stopte in 1880.

1858 De medaille doet zijn intrede. **De Commissie Rotterdam reikt de eerste zilveren medailles uit.**

'De commissie te Rotterdam heeft bepaald dat op hare jaarlijksche algemeene vergadering medailles en loffelijke getuigschriften zullen worden toegekend en uitgereikt, aan die gezagvoerders welke door tusschenkomst der commissie twee of meer goede journalen aan het Instituut zullen hebben ingezonden.'

Op 22 maart 1858 gingen veertien medailles naar de gezagvoerders, J.G. Appel, F.C. Banditz, J.G. van Beest, P.H. de Boer, E.F. Bonjer, T. Cars Tz., W. van der Hoeven, T. Keus, M. Pompe, W.R. Rusman, P.F. Rijken,

L.W. van Rijn van Alkemade, A. Schaap en J. van Vollenhove.

De Commissie Rotterdam maakte deel uit van de Koninklijke Nederlandsche Yacht Club. Die nam het initiatief voor de uitreiking van medailles (en bijbehorende oorkondes) en financierde het, op advies van en in samenwerking met het KNMI. Oprichter en voorzitter van de Rotterdamse watersportvereniging was Prins Hendrik der Nederlanden, alias 'Hendrik de Zeevaarder', broer van Koning Willem III. Hij overhandigde jaarlijks de medailles. De Yacht Club ging in 1880 ter ziele en de commissie werd voortgezet als een meteorologische vereniging die in Rotterdam actief bleef tot de vestiging van het KNMI filiaal aldaar in 1889. Daarmee stopte ook het beschikbaar stellen van medailles. Genoemd filiaal nam het over.

KNMI hoofddirecteur Buys Ballot en M.H. Jansen waren ereleden van de Commissie Rotterdam, die van alle commissies de meest actieve was. Bekend is dat Buys Ballot in 1866 bij de uitreiking aanwezig was. Wellicht was hij ook in andere jaren present.

Het KNMI geeft namens het Rijk premies aan stuurlieden van de haringvloot voor beste journalen.

De premies varieerden van 25 tot 100 gulden. Die laatste ging naar H. den Admirant op de Noordster. De overige winnaars waren:

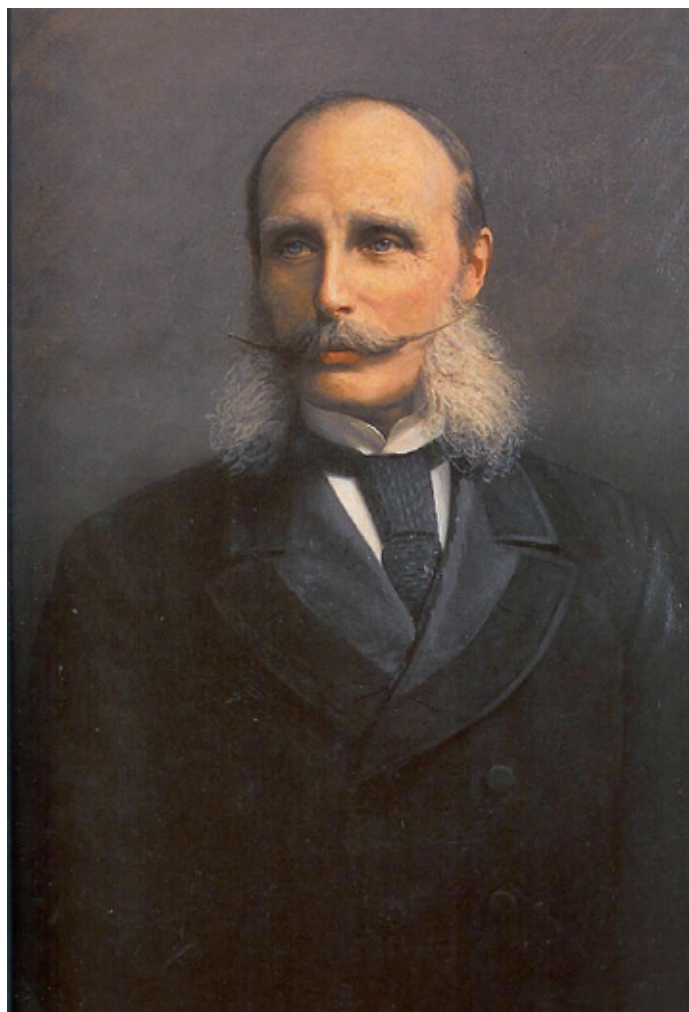
A. Kaars op Hopende Visscher, K. Storm op de Toekomst, G. Visser op Zeeland en W. Schouten op 's Lands Welvaren.

Deze haringvissers kwamen hoofdzakelijk uit Vlaardingen. De bedoeling was dit initiatief jaarlijks te herhalen, wat veelal niet lukte vanwege een te gering aantal ingeleverde journalen.

1862 **Eerste gouden medailles.**
Maar liefst twee organisaties maken zich sterk om zeevarenden hiermee te motiveren tot het bijhouden van meteorologische journalen.

De Commissie Rotterdam

Gezagvoerder L.W. van Rijn van Alkemade krijgt op 6 april 1862 uit handen van Prins

Prins Hendrik 'de Zeevaarder'
(1820-1879)

Hendrik het goud uitgereikt, nadat hij in 1858 en 1860 zilver had ontvangen. Deze gezagvoerder deed ook nadien nog van zich spreken, want een jaar later, in 1863, had hij opnieuw een uitmuntend journaal ingezonden. Hij toonde zich daarmee zijn gouden medaille waardig en werd tot lid van de commissie benoemd. In 1871 behoorde hij ook tot de eerste groep gezagvoerders die een zilveren medaille uitgereikt kreeg uit naam van Koning Willem III. Tot 1890 zou de commissie de gouden medaille jaarlijks uitreiken.

De Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid

Al in 1859 loofde de maatschappij als eerste organisatie de beloning uit, ook in zilver. Het KNMI had een lijst samengesteld met namen van gezagvoerders die voor de onderscheiding in aanmerking kwamen. Het goud ging naar A.H. Kiehl en het zilver was voor E.N.F. van Wulven. De uitreiking vond plaats in juli, tijdens de grote algemene vergadering. De volgende uitreiking was in 1867. Daarna werd het tot 1889 een tweejaarlijks terugkerend evenement.

Deze organisatie was in 1777 opgericht met als taak de landbouw, koophandel en fabrieken aan te moedigen door beloningen uit te reiken en prijsvragen uit te schrijven.

1865 Namens Urbain-Jean-Joseph Le Verrier, directeur van het Keizerlijk Observatorium en president van de Association Scientifique te Parijs, worden barometers uitgereikt. De gezagvoerders hadden liever een medaille ontvangen.

Voor het samenstellen van een stormatlas van de Noord-Atlantische Oceaan op de kusten van Europa, had Le Verrier (mede-ontdekker van de planeet Neptunus 'God van de Zee') het meteorologisch instituut om extract-journalen gevraagd. De afdeling Zeevaart zond er 53 naar Parijs. In ruil daarvoor loofde Frankrijk prijzen van 300 franc uit: *'...De zeeman mogt de voldoening smaken, dat hij, hoewel geheel onvoorbereid, buiten zijn weten had medegedongen, en "en première ligne" bekroond werd...'* De bedoeling was de prijs in kontanten uit te keren. Daar ging de onvoorbereide zeeman bij monde van de Commissie Rotterdam niet geheel mee akkoord:

‘Rotterdam, 16 jan. 1865

Wij hebben met belangstelling kennis genomen van uw missieve dd. 31 dec ap. en verheugen er ons in, dat ook van andere Gezagvoerders, dan die, welke tot onze Commissie behooren, gelegenheid bestaat om eenig bewijs te ontvangen dat hunnen kunde en werkzaamheid op prijs worden gesteld.

Terwijl het betreuren dat de verdienste van Nederland en van U in het bijzonder, niet naar waarde geschat worden, zoo verheugen wij er ons trek in, dat de Nederlandsche Gezagvoerders in de gelegenheid zullen worden gesteld met den vreemdeling te wedijveren. Wij zullen dan ook de aandacht van haren Gezagvoerders daarop vestigen, zoowel door advertenties als door aanplakking in de Sociëteit tot Nut der Zeevaart. Wij moeten echter opmerken, dat het ons na eenige Gezagvoerders te hebben gehoord, gebleken is dat de premie van 300 fr in specie voor hen geen belangrijk lokaas is; Zij zouden veel meer eer stellen in eene medaille van die waarde. Daarom geven wij U in overweging te bewerken dat de “Association Scientifique” bij de bekrooning keus late tusschen eene medaille ter waarde van ca. 300 fr of die som in specie,- in die geest handelt ook de Ned. Maatsch. ter bevordering van Nijverheid.’

Het KNMI beloonde drie gezagvoerders, te weten: A.F. Giese, J.C. van der Poll en M.E. van der Eb, met een Olland-barometer ter waarde van de uitgelopen premie. Het instituut had ook zelf belang bij het ontvangen van zoveel mogelijk goede waarnemingen, maar blijkbaar twijfelde men nog over een medaille. Een jaar later zou het namens Parijs drie gouden exemplaren uitreiken.

De Commissie Dordrecht looft eenmalig een premie uit van 50 gulden.

‘Het is ons een genoegen te kunnen vermelden dat de commissie te Dordrecht een prijs van f50 heeft uitgelopen aan dengene, die het best gehouden journaal bij haar inlevert tusschen 1 Julij 1863 en 1 Julij 1865, ter beoordeeling van het Instituut.’

A.F. Giese van het barkschip Grootmeester Nationaal valt de beloning ten deel. En goed jaar dus voor deze gezagvoerder, die ook een barometer ontving namens de Association Scientifique.

1866

De Commissie Amsterdam reikt een premie uit van 200 gulden.

Deze commissie was onderdeel van het College Zeemanshoop. In 1865 stelde de commissie deze prijs in het vooruitzicht voor het beste journaal van Amsterdamse schepen over 1866, 1868 en 1870. Gezagvoerder S.W.F. Kretschner was de eerste gelukkige. Het KNMI filiaal Amsterdam nam in 1881 de 'beloningstaak' van Zeemanshoop over. Tot in 1879 werden deze premies door Prins Hendrik 'de Zeevaarder' uitgereikt.

Gouden medailles uitgereikt namens het Franse Association Scientifique.

Na de barometers in 1865 konden de Nederlandse gezagvoerders H.G. Surie, J.R. Smith en J. de Boer als eersten een gouden medaille ter waarde van 300 francs in ontvangst nemen. Parijs zou deze beloning jaarlijks tot in 1874 blijven uitreiken.

[Bedankbrief van gezagvoerder J.C. van der Poll aan Buys Ballot.](#)

'Amsterdam 5 Feb 1866

Den Hoogebooren Buijs Ballot te Utrecht.

WelEd H. geb Heer.

Het was voor mij een groot genoeg thuis komende van mijne familie, en uit de couranten die zij voor mij bewaard hadden te vernemen, dat ik de eer had om op uw voordracht door de Association Scientifique bekroond te worden voor mijn gehouden meteorologisch journaal.

Ik neem door middel dezer de vrijheid UwE voorlopig mijne hartelijke dank te betuigen voor deze groote onderscheiding, en betuig gaarne dat ik de voorkeur geef aan een instrument barometer als zijnde van meerdere waarde voor mij als zeeman.

Eerdaags hoop ik UwE het gehouden journaal van deze afgelopen reis in te zenden. Ik wacht slechts op de opgave der correctie van de zee thermometer, welke ik gisteren aan den Heer Heijbroeks zond. Mogen ook dit Journaal u welkom zijn daar voor zeker wordt de wensch vervuld van hem die Zich met Hoog Achtung onderschrijft

Uw Fd. Dienaar Van der Poll'

Van der Poll gaf de voorkeur aan een barometer, waarvoor hij in 1865 genomineerd was, in plaats van 300 Franc in specie.

11/00

Ms. A. 9. 2. 1. 1. 1. 1.

Wm. D. H. H. H.

Wm. G.

The South-west side of the mountain
filled by granite, but on the lower part
of the valley and some other parts, there is
a lot of the same kind of rock.

*Bedankbrief van gezagvoerder
J.C. van der Poll aan Buys
Ballot.*

Brief van gezagvoerder H.G. Surij aan KNMI-directeur afdeling Zeevaart J.E. Cornelissen vanwege een niet nagekomen toezegging een gouden medaille te zullen ontvangen.

‘Rotterdam 12 April 1866

*De WelEd gestr, Heer Lt. Ter Zee 1^e KL J E Cornelissen
Directeur van de Afdeling Zeevaart van het Meteorologische Instituut te Utrecht*

Veroorloof mij opdat er geen onbillijkheid in de uitdeling der medailles plaats vinden onder uw aandacht te brengen dat een der leden mij onderrigte zulks door Z K H Prins Hendrik op woensdag a.s. plaats zal vinden én dat mij de zilvere in stede van de goude medaille uitgereikt zou worden – in strijd met uwe verzekering toen schrijver de eer had bij u aan het Instituut te zijn dat mij de goude medaille te beurt zou vallen. Aangezien door mij reeds een tal Journalen ingezonden zijn vanaf 1857 af aan en de laatste zoo zeer aan goedkeuring weg mogen dragen – vind ik dergelijke handelingen zeer vreemd – daar U Ed mij de verzekering gaf zij onder No 99 gerangschikt was dacht ik wel die onderscheiding verdiend te hebben – maar tot dusverre is mij na al mijn pogingen noch getuig schrift noch zilvere medaille ten deel gevallen

waar anderen die zeker minder Journalen ingeleverd hebben die reeds bezitten. Mogt zulks deze maal een abuis zijn van de Commissie hoop ik dat nog in tijds U ed. rechtgezet kan worden aangezien men haar anders wel niet van partijdigheid zou mochten verdenken. In afwachting van een gunstig resultaat verblijven met de meeste achting U Fd. Dienaar HG Surij’

Hier was hoogstwaarschijnlijk een misverstand in het spel. Surij kreeg in 1866 zowel een zilveren als een gouden medaille uitgereikt. De eerste namens de Commissie Rotterdam als gemeld in de brief en de tweede namens de Association Scientifique te Parijs. Cornelissen, die als directeur van de afdeling Zeevaart de genomineerden voordroeg, zal Surij tijdens diens bezoek aan het KNMI over de gouden medaille ingelicht hebben, niet wetende dat hij daarmee verwarring zou zaaien vanwege de dat jaar eveneens aan deze gezagvoerder toegekende zilveren medaille, wat toen vermoedelijk nog niet bekend was.

Het Koninklyke

Juste
heeft het geneegee
Association

te Parijs
aan den Hee

J van der
E. W. Fabri
Hoeke

Graagverder van het } Tegel Schips
Barkschip

uit de
de Gouden

Voor het indienen van de Zier gredus m. bereleg
nager v. Van Oost Indië in 1766, waar van sa
Parijs is opgevonden

Utrecht den 27

H. Hooft, Secretar,
Wasget / Buys Ballet.

Nederlandsch . Meteorologisch

ment de
Scientifique

de

Heringbij
Lez Hart Graaf van Heyndorp
Anna & Sophia

daile

gische waarnemingen gedaan op zijn reis
te Napiet door geheel Instituut naar

ing 1867.

De Heeren der afdeling Linné
/ wazg / J E Vermeulen

Utrecht, 27 juni 1867

Het KNMI heeft het genoegen
om namens de Association
Scientifique drie gezagvoerders
een gouden medaille toe te
kennen voor hun meteorolo-
gische waarnemingen tijdens
hun reis naar en van Oost Indië
in 1866.

1871 **Eerste zilveren medaille vanwege de Koning.**

Al in januari 1867 attendeerde Buys Ballot de toenmalige Minister van Binnenlandse Zaken Jan Heemskerk Azn. op gezagvoerders die vanaf de oprichting van het KNMI ‘...nauwkeurige en uitvoerige journalen aan het Instituut hebben ingeleverd...’ en meerdermalen een medaille hadden gekregen namens de commissies, de Nederlandsche Maatschappij ter bevordering van Nijverheid en het Franse Association Scientifique: ‘...Ik heb alzoo de eer Uwe Exc. voor te stellen of niet Z. Majesteit de Koninklijke Instelling zou willen ondersteunen door bijvoorbeeld aan ieder die een zeker aantal medailles van anderen ontvangen zou hebben een Koninklijke Medaille of ander blijk van hooge goed keuring te vereeren...’, aldus de KNMI Hoofddirecteur nogmaals, een jaar later. De Minister gaf geen gehoor en hetzelfde gold voor zijn opvolger Cornelis Fock. Maar Buys Ballot gaf niet op. Bij gelegenheid sneed hij het onderwerp aan. Met het aantreden van Thorbecke in 1871 had hij uiteindelijk succes:

‘‘s Gravenhage, 27 April 1871,

De door scheepsgezagvoerders die uitmuntende scheepsjournalen overleggen, aan de wetenschap, de scheepvaart en de handel bewezen diensten komen mij gewigtig genoeg voor, om van Regeringswege erkenning en aanmoediging te verdienen.

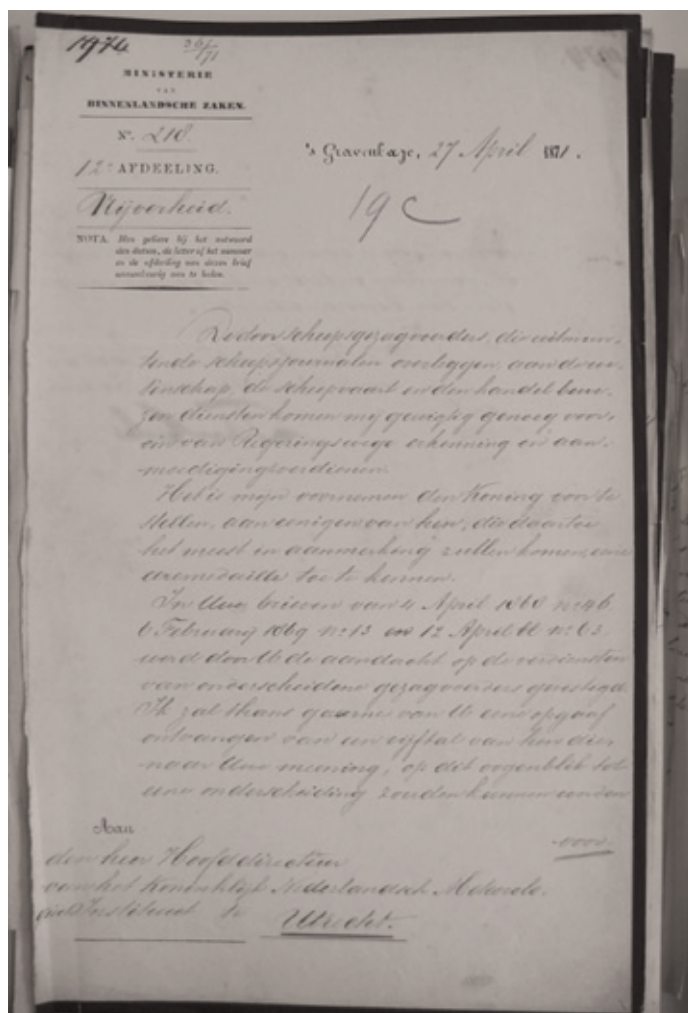
Het is mijn voornemen den Koning voor te stellen, aan eenigen van hen, die daartoe het meest in aanmerking zullen komen, eene eere medaille toe te kennen.

In Uwe brieven van 4 April 1868 no 46, 6 Februarij 1869 no 13 en 12 April LL no 63, werd door U de aandacht op de verdiensten van onderscheidene gezagvoerders gevestigd. Ik zal thans gaarne van U eene opgaaf ontvangen van een vijftal van hen die, naar Uw meening, op dit oogenblik tot eene onderscheiding zouden kunnen worden voorgedragen, gerangschikt naar de waarde van hun arbeid en het gewigt van de door hen bewezen diensten.

De Minister van Staat en van Binnenlandsche Zaken.

Thorbecke’

Op 22 mei 1871 kon Buys Ballot de volgende vijf gezagvoerders per brief laten weten dat ‘...het Z. M den Koning heeft behaagd...’ hen een zilveren eremedaille toe te kennen:

's Gravenhage, 27 april 1871
Brief van Thorbecke aan Buys
Ballot met het voornemen
om jaarlijks namens koning
Willem III zilveren medailles
te te kennen.

voorgedragen, gerangschikt naar de waarde van hun arbeid en het genot van de door hen bewezen diensten.

De Minister van Staat en
van Binnenlandse Zaken.

Th. H. K. K.

145 Bekaant op 26/9/97

• Verzoachte Uwer,

• We koston voor de beooste medaille

• Zullen ingezonden bedragen:

Voor het gebruik op de kleding	12.-
• Kosten der medaille	2.-
• Het vros	1.20
• t. 65 gr. kiloer t. 60.-	3.40
	17.10

• Voor de niet ged. kleding van de kleding

Kosten voor een zilveren
medaille, inclusief doos,
bedroegen f19.50 in 1897.

W. Zeelt
Kandanghauer
Adres de Vries C. Reeders te Amsterdam

E.W. Fabritius
Koopvaardij
Napoleon gedempte Veerkade te Rotterdam

A Van Marion
L.W. van Rijn van Alkemade
Beiden aan de Commissie Rotterdam

S.C.J. Olivier
Soerabaja packet
Adres Cramerus C. Reeders te Amsterdam

Ze kregen de onderscheiding zoals van begin af aan door Buys Ballot bedoeld, namelijk vanwege een lange reeks ingezonden journalen en in bezit zijn van beloningen uitgegeven door diverse (andere) organisaties. Later, na het verdwijnen van de commissies en het stoppen met belonen door anderen, kwam een gezagvoerder voor de grote zilveren medaille in aanmerking als hij in de loop van een jaar zeer goede of uitmuntende journalen had ingeleverd, vrij vertaald: de meeste en beste. Tot aan 1901 kon men verschillende

keren voor de zilveren medaille genomineerd worden. Er werden er drie per keer uitgereikt, verhoogd naar vier met ingang van 1891. In de periode 1871 tot aan de Tweede Wereldoorlog werden deze medailles praktisch elk jaar toegekend. Vanaf 1961 was dit tweejaarlijks.

1880 **Eerste premie voor best gehouden journaal van oorlogsschepen, namens de Minister van Marine.**

Alhoewel de marine na de oprichting van het KNMI van meet af aan journalen inlevert, kreeg men daarvoor nooit een beloning. Daar kwam in 1880 verandering in. Luitenant ter Zee 2^e klasse M.T. Meyboom viel als eerste de eer te beurt. Hij kreeg een aneroïde barometer, een toen zeer modern instrument. Sindsdien werd het bijna elk jaar toegekend.

In 1919 werd een voorstel ingediend om incidenteel af te wijken van de gangbare wijze van belonen, nadat Luitenant ter Zee 2^e klasse F. Pinke een zeer gunstige beoordeling gekregen had voor het meteorologische journaal gehouden aan boord van Hr. Ms. Hertog Hendrik: *‘...Iemand als de heer Pinke, die in*

het meteorologisch journaal opmerkingen en vragen heeft neergeschreven, welke blijken geven van een meer dan gewone kennis der meteorologie en oceanografie, heeft voor verdere studie zeker meer aan een der twee eerstgenoemde boekwerken dan aan een aneroïde barometer...’ De twee genoemde boeken zijn: *Atlantischen Ozeans* van G. Schott en *Handbuch der Ozeanographie I en II* van O. Krümel. Een andere populaire titel was *Zeemanshandboek* van S.P. I ’Honoré Naber.

Na de Tweede Wereldoorlog dongen marine-officieren nog steeds mee naar een beloning, maar werden er doorgaans te weinig waarnemereeksen ingeleverd (minstens honderd over een periode van twee jaar) om gegadigden te kunnen nomineren. Als laatste zijn bekend Luitenant ter Zee 2e klasse H.N.B. Roels en N. Keijzer, beide in 1961. De beloningen werden uitgereikt namens de Hoofddirecteur van het KNMI en niet bij beschikking van de Minister. Voor het geringe aantal aangeliverde journalen en later de OBS, werd in 1990 als reden opgegeven ‘...dat voor de zgn. “Grijze vloot” (Oorlogsschepen) de waarnemers geen jarenlange medewerking kunnen geven, i.v.m. walplaatsing, promotie, vervulling dienstplicht, enz...’. Bovendien gold ‘...dat voor de zgn. “Witte vloot”

(schepen van de Hydrografie) de waarnemingen niet op vrijwillige basis geschieden...’ Na gesprekken met de Koninklijke Marine ‘...kwam naar voren dat een waardering voor de bijdrage van de schepen van de KM aan de weerrapportage toch erg op prijs wordt gesteld. Een dergelijke waardering zou er toe bijdragen dat de waarnemers meer gemotiveerd raken om medewerking te geven aan deze weerrapportage...’. Op 25 oktober 1990 kreeg eskadercommandant, Schout bij nacht ir. A. van de Sande van de Hr.Ms. Tromp, een plaquette uitgereikt. De Koninklijke Marine selecteert hiervoor zelf iedere twee jaar een marineschip.

1881 Filiaal Amsterdam geopend.

Buys Ballot vond dat er meer contact moest komen met de koopvaardij. Hij was van mening dat het KNMI de verplichting had bij te dragen tot het verbeteren van de navigatie. Zeker nu het ijzeren schip ‘opstoomde’ was het van belang dat gezagvoerders door deskundigen werden bijgestaan. Zij konden hen wijzen op fouten van het kompas en konden leren hoe deze afwijkingen te herkennen en te verhelpen. Uiteindelijk doel was zeevarenden

een wetenschappelijke steun te geven alsmede de band tussen het KNMI en de praktische zeevaart te verstevigen. Op 16 augustus 1881 werd voormalig assistent-directeur afdeling Zeevaart W. van Hasselt aangesteld als directeur afdeling 'practische Zeevaart' te Amsterdam: *'...Hij is daar in het midden der zeemanswereld, komt met de groote reederijen in aanraking, wordt door den voorbijgaanden zeeman bezocht en naar boord uitgenoodigd...'*. Feitelijk was Van Hasselt de eerste PMO (Port Meteorological Officer). Het filiaal was ook bekend onder de naam Amsterdams Nautisch en Weerkundig Instituut, het ANWI.

1889 Filiaal Rotterdam geopend.

In navolging van Amsterdam kreeg ook Rotterdam een meteorologisch filiaal. Tot directeur werd voormalig Luitenant ter Zee A.E. Arkenbout Schokke benoemd. In november 1889 werd de KNMI-vestiging opengesteld. Behalve kompassen werden er scheepsinstrumenten en -lantaarns gekeurd en bijgesteld. Meteorologische waarnemingen werden ingezameld en zeekaarten werden bijgewerkt.

1892 Zilveren medaille voor een Zweedse gezagvoerder.

In 1878 kreeg het Zweeds meteorologisch instituut een nieuwe afdeling Zeevaart. Vanwege de nog geringe aantallen ingekomen scheepsjournalen werd het KNMI gevraagd deze toe te voegen aan de Nederlandse en ze te bewerken, zodat ze direct van nut konden zijn. Vanaf dat moment dongen Zweedse gezagvoerders mee naar een medaille. De eerste die in verband hiermee genoemd wordt is Knut G. Bjärke van het zeilschip Jupiter. In 1892 kreeg hij de onderscheiding uitgereikt en werd daarmee de eerste buitenlander die deze eer te beurt viel. Tot in 1959 werden meteo-journalen van de Zweedse koopvaardij bij het KNMI in bewaring gegeven.

1898 Bij Koninklijk Besluit van 25 mei 1898, no. 70 wordt in het vervolg ook de kleine gouden medaille uitgereikt.

Na de invoering van de zilveren medaille in 1871 vond de KNMI-directie dat er weer een extra prikkel moest komen om zeevarenden

te stimuleren zee- en weerkundige waarnemingen te verrichten. Niet dat de animo terugliep, maar wel omdat het zilver namens inmiddels de Koningin de enige beloning was. De commissies waren vervangen door de filiaalinstellingen, terwijl andere organisaties geen beloningen meer uitloofden. Toenmalig directeur van de afdeling Waarnemingen ter zee (voorheen afdeling Zeevaart), P.F. baron van Heerdt, schreef op 18 februari 1896 hierover een brief aan Hoofddirecteur M. Snellen:

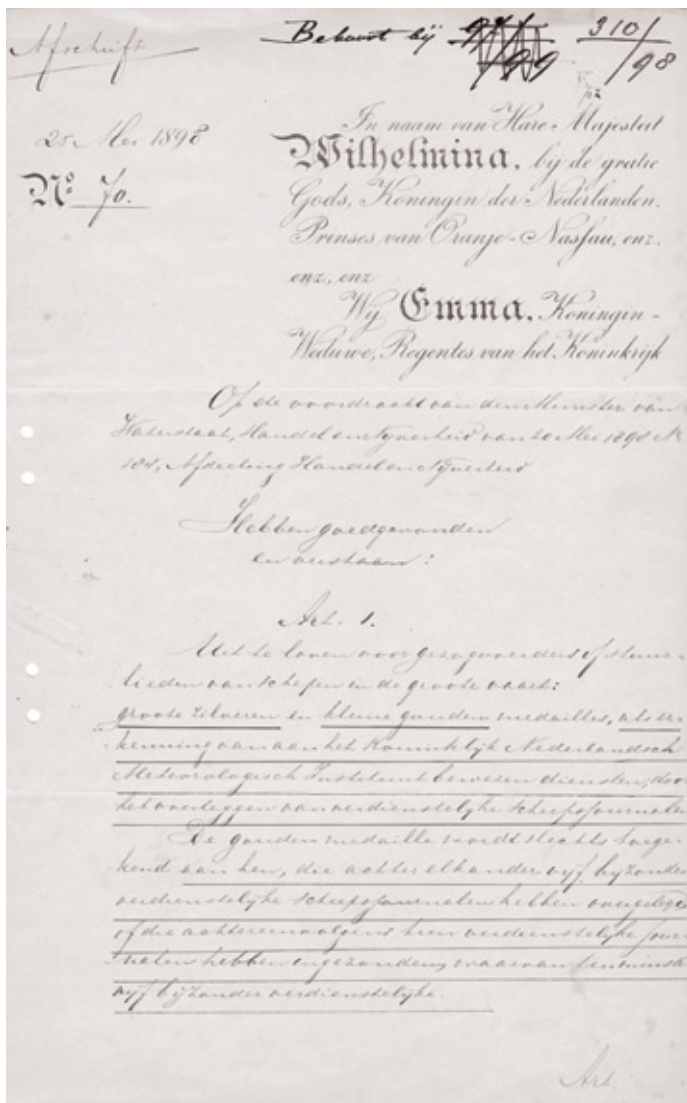
‘Zoals U bekend is worden jaarlijks voor de Nederlandsche gezagvoerder 3 zilveren medailles beschikbaar gesteld. Het gehalte van de journalen in den laatsten tijd ontvangen is echter zóó goed, dat ik gaarne aan de allerbeste een extra belooning zou willen geven. Wel is waar moet liefde voor de wetenschap, vooral waar die direct aan den zeeman ten goede komt, een voldoende prikkel zijn om op dien weg voort te gaan, maar indien daarmede de eenig stoffelijk bewijs gepaard gaat is de goede uitslag nog meer verzekerd, en kan men op voortdurende ontvangst van goede journalen blijven rekenen. Indien Z.E. den Minister er dus toe kan besluiten een kleine gouden medaille van 30 mill diameter of een vierde medaille van zwaar verguld zilver toetestaan, dan zou dit eene uitstekende onderscheiding zijn.

Natuurlijk zou deze extra-medaille alléén dan gegeven worden wanneer werkelijk een journaal boven de andere uitblonk.’

Zowel stuurlieden als gezagvoerders kwamen in aanmerking. In de praktijk werd een stuurman nooit met zilveren of gouden medaille beloond. Een gezagvoerder kreeg de medaille als hij vijf opeenvolgende ‘bijzonder verdienstelijke scheepsjournalen’ had ingeleverd, of tien opeenvolgende ‘verdienstelijke journalen’ waarvan tenminste vijf ‘bijzonder verdienstelijk’. Aan de keerzijde van de medaille kwam de volgende tekst te staan:

‘Aan den [gezagvoerder/stuurman] in de groote vaart Als erkenning van verdiensten wegens het inzenden van bijzondere uitmuntende Meteorologische scheepsjournalen vanwege Hare Majesteit de Koningin.’

Uit het Koninklijk Besluit werden wel de woorden ‘aan de wetenschap’ geschrapt, omdat ‘...de houder van het journaal nog zeer weinig ter bevordering der Wetenschap verricht, aangezien de journalen eerste waarde verkrijgen, nadat ze in zóó grooten getale verzameld zijn, dat daaruit enigermate betrouwbare resultaten kunnen worden getrokken...’

Koninklijk Besluit
25 mei 1898, no. 70
Het jaarlijks uitloven van een
gouden medaille namens
Koningin Wilhelmina en
Regentes Emma wordt
bekrachtigd.

1899 **Eerste gouden medaille namens de Koningin niet uitgegeven.**

Gezagvoerder F. van der Lee werd als eerste voorgedragen voor een gouden medaille. Daar werd geen gevolg aan gegeven, omdat *'...nu genoemde gezagvoerder in verband met de stranding van het stoomschip "Prinses Marie" bij uitspraak van den Raad van Tucht voor de koopvaardij gedurende den tijd van één jaar is geschorst in zijne bevoegdheid om als schipper op een Nederlandsch koopvaardijschip te varen...'* Op 19 oktober 1898 was genoemd schip ter hoogte van de Krakatau op een stroomklip gelopen, waarna het eerst voorover en daarna zijwaarts helde en water schepte. Enkele passagiers raakten gewond. Beneden de waterlijn was het roer zwaar beschadigd. Aanvankelijk werd Van der Lee geroemd vanwege zijn 'kalmte', maar werd hij later beschuldigd waarschuwingen van de eerste officier, om van koers te veranderen, keer op keer genegeerd te hebben. Ook zou hij hebben verzuimd voldoende waarnemingen te doen naar de invloed van de stroming nabij de stroomklip. Van der Lee werd schuldig bevonden aan de oorzaak van het ongeval en liep daardoor onder andere

deze gouden onderscheiding mis waarvoor hij, als eerste Nederlandse zeevarende, reeds genomineerd was.

1900 **Eerste gouden medaille namens Koningin Wilhelmina uitgereikt.**

W. Bakker, gezagvoerder van De Maasdam, varende bij de Nederlandsche Amerikaansche Stoomvaartmaatschappij, wordt voorgedragen. Hem werd als eerste de gouden medaille uit naam van de Koningin uitgereikt.

In het begin werden deze medailles praktisch elk jaar toegekend. Vanaf 1961 gebeurde dit tweejaarlijks.

1901 **Wijziging in het toekennen van medailles.**

'Voor de zilveren medaille is hij voorgedragen die nog geen medaille heeft gehad en van af de laatste jaartal gerekend de meeste gemiddelde punten had en in opgaande reeks journalen tot er 10 zeer goede of uitmunten in voorkamen.

Voor de gouden medaille is het gemiddelde van de

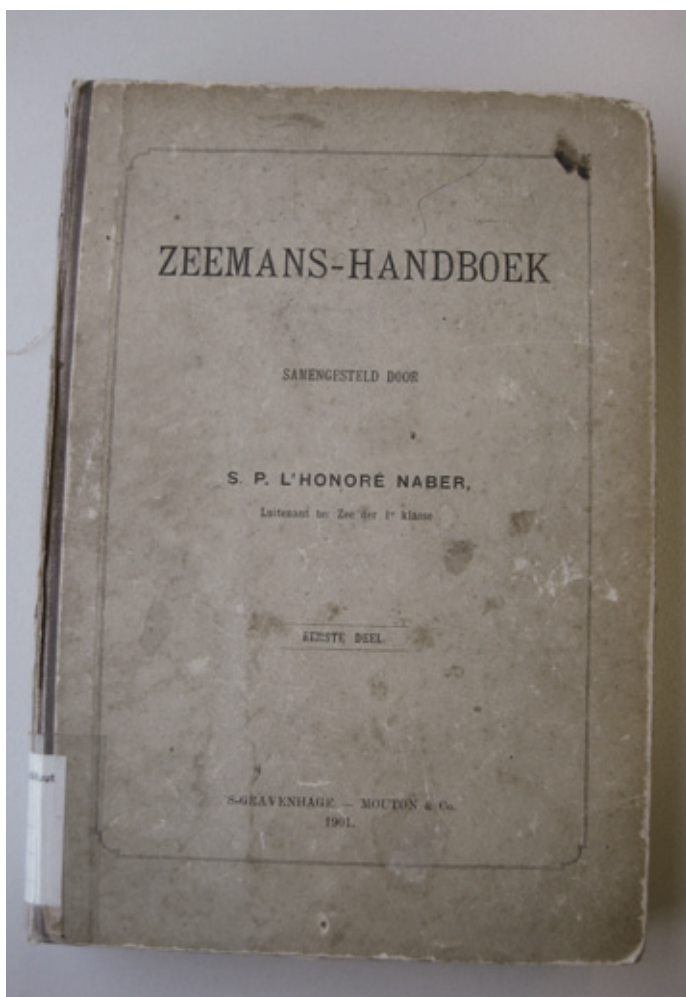
laatste 20 journalen eveneens van het laatste journaal opgaande gerekend, mits er in die 20 journalen alleen zeer goede of uitmuntende waren. Als er in die reeks een journaal voorkwam met de kwalificatie goed of middelmatig, komt zo iemand niet in aanmerking.'

1905 **Eerste beloning voor stuurlieden uitgereikt bij gewijzigd Koninklijk Besluit van 30 januari 1905, no. 29.**

Het vorig Koninklijk Besluit, waarin voor het eerst gouden medailles worden uitgelooft, gaf vrijheid om behalve aan gezagvoerders ook aan stuurlieden die onderscheiding toe te kennen. KNMI Hoofddirecteur C. Wind schreef hierover aan Minister De Marez Oyens:

'Tot nu toe is van deze vrijheid geen gebruik gemaakt bij de desbetreffende voordrachten aan Uwe Exelentie, omdat het noodzakelijk was bij toekenning dezer door de gezagvoerders hoog gewaardeerde onderscheiding een gepaste mate van beperking in acht te nemen, ten einde de waarde daarvan op peil te houden. Aanvankelijk was het overigens ook niet geheel duidelijk in hoeverre het aandeel van de stuurlieden aan het houden van zeer verdienstelijke journalen op een lijn te stellen was met dat, hetwelk de gezagvoerders, die

toch de leiding en de zorg voor instructie en toezicht hebben, daaraan nemen. Thans, nadat de nieuwe regeling een vijftal jaren, en met vrucht, in werking is geweest en de noodige gegevens zijn verzameld, is de ondergeteekende, in overeenstemming met de directeuren der afdeling "Waarnemingen ter Zee" en de beide filiaalinstellingen van mening dat ook de stuurlieden, die getoond hebben met zorg en toewijding de waarnemingen te verrichten, die aan de journalen hunne waarde verleen, in vele gevallen zeer zeker in aanmerking komen om van de zijde van het Instituut eenige stoffelijk bewijs te ontvangen dat hun arbeid op prijs wordt gesteld. Met het oog op eerder aangevoerde overwegingen blijft het der directie echter niet raadzaam schijnen, ook aan hen medailles toe te kennen. Voor hen acht zij een beloning van meer praktischen aard in den vorm b.v. van een binocle, aneröide-barometer of boekwerk de meest gewenschte. Later, indien zij tot gezagvoerder zijn opgeklommen heeft dan, ook in hun oog, de onderscheiding der medaille hare volle waarde behouden. De directie zoude, indien zij door Uwe Exelentie tot het uitreiken van beloningen van dezen aard werd gemachtigd, wenschen bij deze uitreiking, evenzeer als bij de toekenning der medailles een gepaste beperking in acht te nemen, en zij zou b.v. niet meer dan elk jaar hoogstens één stuurman voor elke der maatschappijen in aanmerking willen brengen; en ook dit slechts dan,

Het 'Zeemanshandboek' van S.P. l'Honoré Naber was als beloning een van de boeken waaruit stuurlieden aan het begin van de 20e eeuw konden kiezen.

indien er waarlijk gronden in den vorm van reeksen van zeer verdienstelijke journalen bestaan.'

Voorgesteld werd om jaarlijks hooguit zes stuurlieden te belonen met in het meest gunstige geval van iedere maatschappij een. De stuurlieden J.D. Rademaker van de Maatschappij Nederland, M.A. Hooykaas en J.A. Labots van de Rotterdamsche Lloyd en W. Slierendrecht van de Holland-Amerika-Lijn ontvingen een aneroïde barometer ter waarde van 25 gulden. Stuurman W.J. Swart van de Maatschappij Nederland kreeg een zak-spec-troscop. In de daarop volgende jaren kon dat ook een verrekijker zijn ter waarde van 40 gulden, of een boekwerk ter waarde van 25 gulden - ongetwijfeld van hetzelfde genre als genoemd bij de toegekende beloning aan de marineman Pinke in 1919, of een atlas. Vanaf 1949 wordt alleen nog een barometer uitgereikt, sinds 1961 tweejaarlijks. De beloningen worden toegekend bij Ministeriële beschikking.

1911 Beloning voor bemanningen aan boord van lichtschepen.

Een verzoek van het KNMI '...om een vast station voor meteorologische waarnemingen aan boord van

het lichtschip op den N. Hinderbank aan te stellen...' was in 1858 goedgekeurd. In 1890 werd een nieuw '...overzicht van de stroomen op de Nederlandsche kust ter hand genomen en ten einde gebracht. De gegevens hiervoor werden getrokken uit de waarnemingen op de lichtschepen Noord-Hinder, Schouwenbank en Terschellingerbank...'. Later werden hier de lichtschepen Doggersbank-Noord, Doggersbank-Zuid, Texel, Goeree, Haaks en Maas aan toegevoegd. Vanaf 1911 tot aan de Tweede Wereldoorlog werden bemanningsleden, net als stuurlieden op de koopvaardij, beloond voor het verrichten van oceanografische en meteorologische waarnemingen. De eersten waren de gezagvoerders A. Hannik en H.C. Groenings van het lichtschip Schouwenbank. Na 1945 zijn er geen beloningen meer voor bemanningsleden op de lichtschepen.

1925 Wijziging in het toekennen van medailles en beloningen.

Op 26 juni 1925 ging de volgende bepaling van kracht:

'Voor de zilveren medaille kunnen in aanmerking komen de gezagvoerders, die een onafgebroken reeks van minstens 10 uitmuntende of zeer goede journalen hebben ingevuld.'

Voor de gouden medaille kunnen alleen die gezagvoerders mededingen, die een onafgebroken reeks van 10 uitmuntende of zeer goede journalen hebben ingediend, nadat hun de zilveren medaille was uitgereikt. Voor een beloning kunnen alleen stuurlieden in aanmerking komen, die minstens 5 uitmuntende of zeer goede journalen hebben bijgehouden.'

1934 Reductie van het aantal medailles.

Bij beschikking van de Minister wordt het aantal uit te reiken gouden en zilveren medailles teruggebracht van respectievelijk drie naar een en twaalf naar zes: *'...vanwege de tegenwoordige moeilijke tijdsomstandigheden...'*. Sinds de invoering in 1898 liep het aantal uit te reiken gouden medailles geleidelijk aan op van een naar drie en zilver van drie naar twaalf. Na de Tweede Wereldoorlog was dat respectievelijk nul tot een en vier tot twaalf. Vanaf de jaren '60 van de 20^e eeuw werden er doorgaans twee tot vier stuks goud uitgereikt en 25 tot 35 zilver. In de jaren '90 van de vorige eeuw werd dit geleidelijk aan teruggebracht naar het huidige aantal van meestal twee goud en ongeveer twintig zilver.

1935 Reductie van de beloningen.

Bij beschikking van de Minister wordt het aantal uit te reiken beloningen teruggebracht van veertien naar zeven:

'Mochten de ongunstige tijdsomstandigheden voortduren, dan zal in 1935 het aantal stuurlieden, wien een beloning hun worden toegekend, moeten worden teruggebracht tot zeven.'

Sinds de invoering in 1905 liep het aantal uit te reiken barometers op van twee tot veertien per keer. Na de Tweede Wereldoorlog herhaalde zich dit. Vanaf de jaren '60 van de 20^e eeuw liep dat verder op tot 55 in de jaren '70. In de jaren '90 werd dit geleidelijk teruggebracht tot het huidige aantal van ongeveer twintig. Met het wegvallen van de radio-officieren na *Onderscheidingen en Beloningen editie 2006* waren dat er zestien.

1940 Telegrafisten van Radio Holland krijgen in het vervolg een beloning.

De Nederlandsche Telegraaf Maatschappij

Radio Holland neemt een unieke houding in, volgens KNMI Hoofddirecteur H.G. Cannegieter:

‘Zij, die ons ook te allen tijde met adviezen ter zijde staat, brengt nimmer eenige kosten in rekening voor het verzenden van berichten, zulks onder het motto dat dit alles voor veilige scheepvaart geschiedt. Eenige erkenning van verdiensten tegenover die personen onder haar personeel, welke uitblinken, lijkt mij dan ook alleszins gewettigd. De waarde van de belooning bedraagt – afhankelijk van de keuze van de betrokkenen – gemiddeld f 20.- à 25.’

Een telegrafist kon evenals een stuurman dus kiezen uit een verrekijker, barometer, boekwerk of iets soortgelijks.

Aantal uit te reiken medailles en beloningen wordt ondanks de economische crisis vergroot.

In 1939 kost een gouden medaille met inscriptie en verpakking 75 gulden en een zilveren 15 gulden. De Hoofddirecteur:

‘Bekend is, dat ook de kredieten voor het jaar 1940 zoo zuinig mogelijk moeten worden beheerd, meen

ik niettemin in volle overtuiging van het belang van deze eersten aanblik misschien minder belangrijke aangelegenheid U te moeten voorstellen eenigszins terug te komen op de schrede, die in 1934 werd gezet en mij toe te staan een voordracht in te dienen voor het toekennen van: twee gouden medailles, tien zilveren medailles voor gezagvoerders, acht beloningen voor stuurlieden, twee beloningen voor telegrafisten.’

1941 Onderscheidingen en Beloningen tijdelijk gestaakt.

Vanwege het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog vond *Onderscheidingen en Beloningen* in 1941 voorlopig voor het laatst plaats. Het betrof de periode 1939 tot aan 10 mei 1940 waarover nog scheepsjournalen waren ingezonden. Op dat moment bevonden zich op het instituut ongeveer 20.000 journalen in de archiefkasten. De bezetter nam ze in beslag en tot op heden zijn deze originelen uit de periode 1854-1940 spoorloos. Wel werden later bijna alle 7,5 miljoen ponskaarten met scheepswaarnemingen ongeschonden in Hamburg teruggevonden.

1948 **Hervatting uitreiken van medailles en beloningen.**

Na de oorlog kon vanwege een gebrek aan geschikte instrumenten en instructies niet direct gestart worden met scheepswaarnemingen: *‘...De oorzaak hiervan ligt in de gewijzigde internationale inzichten omtrent de codes en tevens in het gebrek aan scheepsbarometers en thermometers...’*, aldus het KNMI-jaarverslag over 1947. In dat jaar werden overigens wel 104 journalen ontvangen *‘...bevattende de waarneming van 158 reizen. Een voordracht voor de erkenning van verdiensten voor het doen bijhouden van meteorologische journalen, door het toekennen van medaille’s enz, moest ook dit jaar nog achterwege blijven...’*. Dat laatste is merkwaardig omdat er een lijst met namen van gezagvoerders en stuurlieden bestaat die in 1947 een zilveren medaille of een boek hebben gekregen. Volgens het jaarverslag werd in 1948 de ‘scheepsweer-rapportendienst’ hervat, gevolgd door een uitreiking van medailles (alleen zilver) en beloningen. Vanaf 1949 werd ook de gouden medaille weer uitgereikt.

Afzonderlijk stroomjournaal ingevoerd.

Vanaf 1854 werden in een journaal zowel meteorologische waarnemingen als berekende stromen bijgehouden. Daar kwam in 1948 een eind aan. In het vervolg werden er twee aparte journalen bijgehouden. Het stroomjournaal was de taak van een officier.

Wijziging in het toekennen van medailles en beloningen.

Na de oorlog golden de ingeleverde journalen niet meer als basis, maar de gemaakte meteorologische reeksen, oftewel: de aantallen gemaakte obs’en door een waarnemer. Hoofdoorzaak was een verandering in de waarnemingsuren in het journaal, waardoor die niet meer door één ‘journaalhouder’ werd bijgehouden, maar door alle dienstdoende officieren *‘...die door het plaatsen van hun paraafverantwoordelijk waren voor de door hen ingevulde waarneming...’*. Bovendien werd het journaal losbladig. Korte reizen gaven dus minder waarnemingen dan langere reizen. Afsproken werd dat een *‘...hoogste aantal reeksen en stromen en het hoogste gemiddelde...’* bepalend was voor de toekenning van een medaille of barometer. Hierbij werd nog

geen rekening gehouden met het genomen besluit tot een apart stroom- en meteorologisch journaal over te gaan. In 1950 was dat wel het geval. Een stuurman moest minstens vijfhonderd obs'en hebben gemaakt en honderd 'stromen', vanaf 1952 was dat vijftig stromen. Voor een zilveren medaille moesten minimaal duizend obs'en ingeleverd zijn. In 1952 werd daar voor maatschappijen die alleen een stroomjournaal bijhielden de eis van honderd stromen aan toegevoegd. In datzelfde jaar werd bepaald dat men voor goud minstens vijftienhonderd OBS'en op zijn naam moest hebben staan en 150 stromen. Uiteraard moest men ook in het bezit zijn van een zilveren medaille. Tot slot was er nog de extra bepaling, die stelde dat geen enkel journaal uit het jaar voorafgaand aan de nominatie beoordeeld mocht zijn met *'...minder dan "uitmuntend" of "zeer goed" voor de meteo, of "goed" voor stroom en moet er in het laatste jaar minstens één journaal zijn ingeleverd...'*

Tussen 1952 en 1964 vonden nog diverse wijziging plaats. De aard van de maatschappij werd mede bepalend voor het aantal stroom- en meteo-journalen dat ingeleverd moest worden. Dit had voornamelijk te maken met

het aantal schepen dat waarnemingen deed. Hoe meer schepen, hoe meer obs'en werden vereist, wat kon verschillen van minimaal honderd tot minstens zeshonderd. De overige wijzigingen betrof voornamelijk bepalingen die golden voor de stroomreeksen. In 1964 verviel de beoordeling van stroomjournalen. Bij *Onderscheidingen en Beloningen* van 1968 werd voor deze activiteit geen barometers meer uitgereikt.

Tot op heden geldt dat de waarnemer met de meeste obs'en op zijn of haar naam een medaille of barometer ontvangt. Wel is in de loop van de jaren de ondergrens van de vereiste aantallen waarnemingen aangepast, zij het met wat speelruimte. Een stuurman moet minstens zevenhonderd à achthonderd obs'en gemaakt hebben, een kapitein voor zilver ongeveer vijftienhonderd en voor goud tweeduizend à vijfentwintighonderd, waarbij hij of zij in het bezit moet zijn van een zilveren medaille. De variabele ondergrens wordt vooral gebruikt om rekening te houden met de maatschappij waarvoor men vaart, zoals het aantal vos-schepen, vaargebied en de lengte van de reizen.

1950 Bij gewijzigd Koninklijk Besluit van 27 december 1950, no. 12 worden in vervolg ook scheeps-radiotelegrafisten beloond met een verrekijker, barometer, boekwerk of vergelijkbaar voorwerp.

Tien jaar na de telegrafisten van Radio Holland kunnen nu ook de scheeps-radiotelegrafisten in aanmerking komen voor een beloning, voor ‘...prompte verzending van scheepsweerrapporten...’. Daarvoor moest men minstens driehonderd obs'en (zeshonderd vanaf 1964) verzonden hebben. Na het verdwijnen van de radio-officier aan boord in 1993, bleef de functie alleen nog op de olieboorplatforms bestaan. In 2006 werden zij voor het laatst beloond. Zij verdwenen als gevolg van een volledige automatisering van de waarnemingen.

Met ingebruikneming van moderne communicatiemiddelen, werd in 1995, na bijna een eeuw, de samenwerking met Scheveningen Radio gestopt. Als blijk van waardering en voor de goede samenwerking kreeg H.J. Spuls van Scheveningen Radio een contra-barometer van het KNMI.

Weerschepen Cirrus en Cumulus in de vaart genomen.

Ook het KNMI zelf ging de zee op. In 1947 waren op de Atlantische Oceaan dertien posities aangewezen waarop men 'weerschepen' stationeerden. Het weerschepennet heeft zijn ontstaan mede te danken aan de Tweede Wereldoorlog, omdat de Geallieerden waarnemingen nodig hadden uit het gebied boven de noordelijke Atlantische Oceaan. Op een conferentie in 1946 werd het belang van dergelijke waarnemingen onderstreept. Nederland kocht twee fregatten die werden omgedoopt tot de weerschepen Cirrus en Cumulus, waarmee het instituut officieel vanaf 1950 zou deelnemen aan het waarnemingsnet. De Cirrus bleef tot 1970 in de vaart, de Cumulus maakte in 1985 zijn laatste tocht met KNMI-waarnemers aan boord. Weersatellieten zou de weerschepen uiteindelijk vervangen.

1960 Visser uit Scheveningen ervaart te weinig 'officiële' waardering.

Sinds 1954 deden ongeveer twintig vissersschepen op de Noordzee weerkundige

*Utrecht, 28 januari 1954
Prins Bernhard reikt de
medailles en barometers uit
tijdens de viering van 100 jaar
KNMI.*

utrecht, 28/1.- de uitreikingen van de onderscheidingen aan de gezagvoerders, die zich ten aanzien van het bijhouden van hun meteorologische journaalen bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt. Zal voor wat de onderscheidingen over de jaren 1952 en 1953 betreft. Geschieden zaterdag, tijdens de viering van het eeuwfeest van het knmi te utrecht in esplanade te utrecht.

— voor 1952 kwamen voor onderscheidingen in aanmerking de gezagvoerders h a broere van de mij nederland, a j graffelman van idem, j j van leunen en f h lubbers van de kon roterdame lloyd, b c visser van de holland-amerikalijs, w scheurkogel van de n v to voortzetting van de kon holl lloyd, tj kuisper van van ommeren en co., j adriaans en h j koeter van de kon. java-china pakketvaartlijnen.

— en voor 1954 de gezagvoerders h j poelenjee en r. verwey van de mij nederland, c c goedeagaan en h van manen van de kon roterdame lloyd, c haasman van de holland-amerikalijs, h b baardman van de ver ned scheepvaart mij, g j j m franken en w slooten van de n v to voortzetting van de kon holl lloyd, u hendriks van van ommeren en co en w koens van de kon java-china pakketvaartlijnen.

Zij zullen allen de zilveren medaille ontvangen uit handen van z.k.h prins bernhard, sommige gezagvoerders verblijven thans op zee en kunnen daarom de onderscheiding niet persoonlijk in ontvangst nemen.

behalve de officiële herdenkingsbijeenkomst te utrecht, waarin

*Utrecht, 28 januari 1954
Telexbericht over het KNMI-
eeuwfeest.*

waarnemingen. In 1958 ontvingen zij daarvoor een glazen KNMI-asbak als ‘...eenvoudige blijk van waardering...’. Een van deze vissers was schipper Z.G. Blok van de motortrawler SCH 242. Hij was een van de beste Noordzeewaarnemers en stond ook in de visserijwereld zeer hoog aangeschreven. Twee jaar later, op 5 oktober 1960, kreeg hij bezoek van Port Meteorological Liaison Officer voor de visserij W.H. Ywema, omdat hij al twee maanden geen OBS heeft ingezonden:

‘Op mijn vraag wat er de reden van was dat hij, schipper Blok, na augustus j.l. geen “OBS” had verzonden aan het K.N.M.I. werd geantwoord dat hij van mening was dat er te weinig “officiële” waardering was voor het werk der op de Noordzee medewerkende schippers. Welliswaar, zo merkte hij op, was de samenwerking met mij (Ywema) voortreffelijk en ontving hij steeds een vriendelijk briefje na inlevering van een dagboek, doch zijn bezwaren gingen er naar uit dat hij in diverse kranten had gelezen over de uitreiking van onderscheidingen en beloningen aan gezagvoerders, stuurlieden en telegrafisten, doch dat er geen enkel woord bij stond over de waarnemingen van schippers van vissersvaartuigen, die onder dikwijls zo heel moeilijke omstandigheden en met opoffering van een gedeelte van hun toch al zo korte rusttijd, de waarneming

moeten verrichten en, vooral, de “OBS” moet zien te verzenden aan Scheveningen Radio. Ook was hem opgevallen dat Kap. Rog (mede aanwezig gedurende dit gesprek) een barograaf had ontvangen.’

Na uitleg van Ywema over de achtergrond van de Koninklijke onderscheidingen en de Ministeriële beloningen, bracht schipper Blok naar voren dat het hem in de eerste plaats niet ging om een cadeautje, ‘...doch meer om een erkenning van verdiensten in woorden/of geschrift van officiële zijde...’.

Ywema:

‘Ik heb opgemerkt dat indien ik te dezer zake met voorstellen bij mijn Chef zou komen en mij zou worden gevraagd hoe in het algemeen de medewerking van reders en schippers is, ik helaas niet in lovende termen zou kunnen spreken. Dit werd zowel door Kap. Rog als door schipper Blok (die zich beiden goed op de hoogte houden van de activiteiten van andere schippers) volkomen beaamd. Aan het einde van het gesprek verklaarde schipper Blok spontaan dat hij gaarne weer medewerking wil geven (gaat vooreerst echter ter visvangst, zoals zovele van de – ook waarnemende – Nederlandsche trawlers, naar het zuidelijke deel van de Ierse Zee).’

Naar aanleiding van deze zaak werd een aantal vormen van belonen voor deze beroepsgroep voorgesteld, zoals een KNMI-wimpel, -vaantje, -insigne of -speldje, eventueel met een diploma of oorkonde. Ook alleen een diploma of oorkonde werd overwogen. Voorts waren er nog genoeg glazen asbakken in voorraad. In 1961 werd er een ontwerp wijziging Koninklijk Besluit ingediend om Noordzee-vissers voortaan te kunnen onderscheiden met een bronzen medaille. Dit vond geen doorgang en alles bleef bij het oude. Zoals Ywema al opmerkte, was men niet al te lovend over de medewerking van de desbetreffende reders en schippers. Die was veelal wisselvallig met een bedroevend laag aantal ingezonden waarnemingen. In 1964 daalde die zelfs naar een *'...beneden aanvaardbaar minimum...'*. Men was zelfs bang dat hierdoor *'...de kans op een niet tijdig uitgegeven wind- of stormwaarschuwing vergroot...'* werd. De oorzaak lag hoofdzakelijk aan de werkdruk aan boord, personeelgebrek, slechte verbinding met Radio Scheveningen en het feit dat men vaak nabij Zuid-Ierland viste, te dicht bij de kust om nog van maritieme waarnemingen te kunnen spreken. Een vaste kleine kern van vissers was verantwoordelijk voor meer dan

de helft van de ingezonden waarnemingen, waaronder genoemde schipper Blok. In 1964 kreeg hij alsnog uit handen van prinses Margriet (beschermvrouwe van de koopvaardij) een aneroïde barometer.

Tegelijkertijd ontving ook stuurman A. Visser van het Hospitaalkerkschip De Hoop een barometer *'...met elk jaar opnieuw 11 à 1200 waarnemingen een vertrouwd baken in de helaas zo leeg geworden Noordzee...'*. Bij iedere *Onderscheidingen en Beloningen* viel een opvarende van dit schip die eer te beurt. Het verhoogde de kwantiteit van de Noordzee-waarnemingen nog enigszins. Ook kwamen in de loop van de jaren '60 op bescheiden schaal waarnemingen van booreilanden binnen.

Ondanks de beloning van schipper Blok en versterking van de Noordzee-vloot met Urker vissers sinds 1969, veranderde er vrijwel niets aan de situatie. Het werd nog geprobeerd met medailles, zoals bij het negentigjarig jubileum van het Filiaal Rotterdam in 1979. Kobus Post van de Ester Jacoba (UK 71) ontving toen uit handen van Prinses Margriet een zilveren medaille. In 1985 kwam er een eind aan de reeks OBS'en van de zeevisserij.

1961 De jaarlijkse uitreiking *Onderscheidingen en Beloningen* wordt een tweejaarlijks terugkerend evenement.

Besloten wordt om het aantal reeksen van minstens duizend voor een zilveren medaille te verhogen naar minstens vijftienhonderd.

1966 Stroomjournalen worden niet meer meegenomen in de beoordeling voor *Onderscheidingen en Beloningen*.

In verband met de invoering van moderne rekenapparatuur, was het sinds 1964 niet meer noodzakelijk om aan boord zelf de stromen te berekenen. Stroomjournalen werden daarom niet meer beoordeeld en vanaf 1 januari 1966 niet meer gebruikt voor de toekenning van medailles en barometers.

1970 Bij gewijzigd Koninklijk Besluit van 10 april 1970, no. 55 kunnen ook schippers en stuurlieden van vissersschepen in het vervolg beloond worden met een zilveren en gouden medaille.

De eerst visser die zilver ontving was de Urker J. Romkes van Romkes & Zn. In 1976 werd hem ook als eerste goud uitgereikt. Voor zover wij weten is hij de enige visser die ooit deze medaille kreeg. Zoals genoemd verwierf zijn collega en dorpsgenoot Kobus Post in 1979 het zilver. Hij kreeg veel media-aandacht en werd zelfs vereeuwigd in de jaarlijkse editie van de befaamde reeks *Het aanzien van*. De animo bij deze beroepsgroep om waarnemingen te doen was en bleef echter laag. In 1985 werd visser J. de Vries uit Urk als laatste met zilver onderscheiden. Met zijn broer bezat hij het bedrijf Gebr. de Vries, die met de kotters Kitsjoen F 600M en de UK 179 voeren.

1983 Filiaal Amsterdam opgeheven.

Na ruim honderd jaar wordt op 1 december 1983 '...om redenen van financiële en organisatorische aard...' gestopt met het Filiaal Amsterdam. Wel blijft daar een PMO actief. De PMO-Office vestigde zich in het havengebouw. Later verhuisde deze naar Schiphol.

Jurig KHMI huldigt wijze weermannen

Niet ver van Utrecht, in De Bilt, kon ook een jubileum worden gevierd. Het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut, kortaf beter bekend als het KNMI, bestond op 31 januari op de kop al 125 jaar. Niet tussen een paar heftige

winterse aanvallen door zag het instituut kans om — niet thuis in De Bilt, maar in Rotterdam — een rij vrolijke weerwaarnemers in het zonnetje te zetten. Een van die wijze weermannen was de Urker schipper Kobus Post. Prinses Margriet reikte de speciale KHMI-bullen uit. Links in beeld mevrouw Neelke Smit-Kroes,

staatssecretaris van verkeer en waterstaat, die het eerder in januari links aan de stok had gehad met stakende Nederlandse binnenschippers, maar het al vrij gauw eens met hen was geworden over een nieuwe toerbeurt-regeling voor de internationale vrachtaart, met name naar België en Frankrijk.

Bladzijde 21 uit 'Het aanzien van' 1979

De Urker visser Kobus Post krijgt op 31 januari een zilveren medaille uit handen van Prinses Margriet.

1988 Filiaal Rotterdam opgeheven.

Filiaal Rotterdam hield het net geen honderd jaar vol. Op 1 april 1988 kwam er een eind aan zijn bestaan. Net als in Amsterdam blijft een PMO aanwezig, die werkte vanaf vliegveld Zestienhoven.

1989 PMO-Office Amsterdam sluit.

PMO A.L. Hillebrand verlaat de dienst, waarmee tevens een eind komt aan de PMO-Office gevestigd op Schiphol. Martin Stam wordt de nieuwe PMO voor het Amsterdamse havengebied. Hij werkt vanuit De Bilt.

1990 Linda-Rose Smit van Amasus Shipping B.V. krijgt als eerste stuurvrouw een aneroïde barometer uitgereikt.

Gezagvoerder J.G. Brunings varende bij de scheepvaartmaatschappij Suriname N.V. dankt KNMI Hoofddirecteur H.M. Fijnaut.

'Paramaribo, 30 oktober 1990

Zeer geachte heer,

Hierdoor wil ik u dankzeggen voor de aan mij toegekende zilveren medaille, die door mij als zeer waardevol wordt ervaren.

Ook namens de direktie van de scheepvaart maatschappij Suriname NV, en namens de gehele Surinaamse gemeenschap breng ik mijn dank over. Tenslotte verzoek ik u, al uw medewerkers te willen complimenteren voor de steeds prachtige weerberichten, die het de zeeman mogelijk maakt steeds met een minimum aan schade de kortste meteorologische route te kiezen op onze transatlantische crossings.

Met de meeste hoogachting.

J.G. Brunings'

1991 Invoering Turbo-programma.

De komst van Inmarsat-C (*International Maritime Satellite Organisation*) bood ook mogelijkheden voor meteorologische waarnemingen. In samenwerking met de Radio Holland Group ontwikkelde het KNMI het Turbo-software-programma, waarmee de OBS op eenvoudige wijze verzonden en opgeslagen kon worden.

In de loop van 1992 werden de eerste elektronische meteo-journalen, Turbo1- en 2- diskettes, in De Bilt ontvangen. Voor de stroomjournalen was er Turbo6, waarmee met ingang van 1998 gestopt werd. In 1996 kwam de Windows versie op de markt: Turbo-Win. De laatste papieren journalen werden in dat jaar naar het instituut gezonden. De ingebruikneming van de Turbo-programma's had ook gevolgen voor *Onderscheidingen en Beloningen*. Geleidelijk aan verdween de kwalificatie 'goede' waarnemingen uit het selectiecriteria en kwam de nadruk op 'meeste' waarnemingen te liggen.

1994 **PMO-Office Rotterdam sluit.**

Met ingang van 1 februari 1994 verliet PMO H.P. de Jager de dienst. Vanaf die datum werden de schepen in de Nederlandse en Belgische havens bezocht door in De Bilt gestationeerde PMO's. De coördinatie kwam in handen van PMO Jan Schaap. Vanuit De Bilt werd al langere tijd door PMO's inspectie gedaan op vissersschepen en booreilanden. Eerst onder verantwoordelijkheid van Ron Schrijver en later door Paulien van Eif. Sinds

1989 onderhield Martin Stam de contacten in het Amsterdamse havengebied.

1997 **Bureau Maritieme Zaken opgeheven.**

Uit de vroegere afdeling Waarnemingen ter Zee (daarvoor Zeevaart) is onder andere Oceanografisch Onderzoek en Bureau Maritieme Zaken ontstaan. Met ingang van 1 januari 1997 kwam een eind aan deze maritieme afdeling. Deze ging op in de nieuwe afdeling Waarnemingen en Modellen, sectie Operationele Waarnemingen. In die sectie bleef het *Port Meteorological Office* bestaan. De huidige PMO's zijn René Rozeboom en Bert de Vries. Assistent-PMO is Peter Westenbrink.

2005 **Certificaten voor 50, 250 en 500 scheepswaarnemingen.**

Om in aanmerking te komen voor een barometer moest een stuurman minstens ongeveer achthonderd waarnemingen op zijn of haar naam hebben staan. Dat lukte niet iedereen, waarop besloten werd

een certificaatensysteem op te zetten; het 'M.H. Jansen certificaat', naar de eerste directeur afdeling Zeevaart van het KNMI. Tevens werd bij een '250 OBS'en certificaat' een pennenset geschonken en bij vijfhonderd een schildje. Met de allerlaatste uitreiking van medailles en barometers, komt in 2011 ook een eind aan deze wijze van waardering.

2006 Belonen van Radio-officieren stopt.

Radiotelegrafisten, onder andere van de Radio Holland Groep, werden vanaf de jaren '60 radio-officieren genoemd. Vanaf 1993 werd alleen op Noordzee-platformen (boor- en productie-eilanden) door deze beroepsgroep nog weerkundige waarnemingen gedaan. Geleidelijk werd dit geautomatiseerd. Gevolg hiervan was dat A. Blanken van Oceanwide en S.H. van Gessel, F.S. Latuperissa, L.P. van Velzen, A. Verberneen, H.M. Vixseboxse, allen werkzaam voor UTS Energy, als laatste Radio-officieren in 2006 een barometer kregen uitgereikt.

2008 Barometer opgedragen aan overleden vader.

Een van de genomineerden bij *Onderscheidingen en Beloningen 2008* was Eelco Tjissen, stuurman bij Maersk Ship Management. Hij zat op zee toen Staatssecretaris Tineke Huizinga de barometers op 10 november uitreikte. Zijn vrouw Pauline en moeder Anja waren wel aanwezig. Anja schreef in 'Spuiat', periodiek van de Vereniging Maritiem Gezinscontact:

'Onze zoon kreeg de barometer, die zijn vrouw voor hem in ontvangst nam. Zij kreeg ook de microfoon in handen en zei dat haar man de beloning aan z'n vader wilde opdragen. Zijn vader was kort geleden overleden, maar tijdens zijn leven was hij in hart en ziel zeeman. Wij vonden het een lieve geste van Eelco en danken Pauline voor de wijze waarop ze haar mans wens verwoord heeft.'

2011 De laatste Onderscheidingen en Beloningen vindt plaats bij het KNMI te De Bilt.

Als gevolg van het geleidelijk aan automatisch inwinnen van maritieme weerwaarnemingen aan boord van schepen, in de loop van 2012, worden op 7 april 2011 voor de allerlaatste keer medailles en barometers uitgereikt. Hiermee komt aan een 154 jaar oude traditie van belonen een eind. De laatste begunstigde kapiteins en stuurlieden zijn:

Goud

Seatrade Groningen B.V.
A. van der Hoek

Spliethoff Beheer B.V.
P.G. Klanker

Zilver

Jo Tankers B.V.
H. Esmeijer, P.G. Knijff

Kahn
P.A. Kampstra

Maersk Ship Management
H.T. Hiensch, G.A. IJssel de Schepper, P.J. Draaijer

Rederij Bark Europa
K.W. Gaastra

Seatrade Groningen B.V.
P.H. Hagendoorn, E.A. Reiche, G. de Vries

Spliethoff Beheer B.V.
*F.G.M. Daniels, T. Gaarkeuken, C.A. Haan,
J.J. Scholtz, E.J.J. Serné, E.E. Wagenaar,
G.J. Woolthuis*

Svitzer Ocean Towage B.V.
A.T. Polee

Marin Schipmanagement B.V.
R.J.A. Hartman

Vroon B.V.
R.P.R. van Quekelberghe

Wagenborg Scheepvaart B.V.
E.P.C. Drent

Barometer

Anthony Veder Rederijzaken
O. Smolyanskyy

John T. Essberger B.V.
A.B.J.W. van Groenestijn

Jo Tankers B.V.
B.P. Mosquite, D.J. van der Zwaard

Kahn
B.W. Hofman

Seatrade Groningen B.V.
E. de Asis, E. Narra, W. Olonan, D. Tejero

Splithoff Beheer B.V.
*E.A. Boeree, B.A.G. Meurs, W.K. Paape, M.M.N. Vonk,
J. van Vuuren, H.Y. van Losenoord*

Vroon B.V.
R.M. Chua

Plaquette Marine
Hr. Ms. Johan de Witt

De medailles, barometers en plaquette zullen op 7 april 2011 door Staatssecretaris J.J. Atsma bij het KNMI in De Bilt worden uitgereikt. In de 19^e eeuw vond het evenement meestal in Rotterdam en Amsterdam plaats, tijdens de algemene vergadering van de betreffende commissie die de prijzen ter beschikking had gesteld. Prins Hendrik der Nederlanden, alias 'Hendrik de Zeevaarder', reikte de prijs veelal uit. Hetzelfde gold voor de Koninklijke medailles. In voorbereiding op de eerste uitreiking van de zilveren medailles schreef Buys Ballot op 4 mei 1871 aan Thorbecke:

'Er zijn bezwaren tegen een persoonlijke uitreiking welke minder noodig is omdat toch wel nooit de Vijf genoemde gezagvoerders in het land zullen zijn. Ook geloof ik niet dat dit bepaaldelijk Uwe Excellentie verlangen is. Bedrieg ik mij daar in niet, dan zal ik de medailles doen toekomen aan de Commissien te Amsterdam en te Rotterdam bij wie de journalen ingeleverd zijn en elke medaille van een brief doen vergezeld gaan, waaruit van 'S Konings goed gunstige beschikking op officiële wijze blijkt, op dat de Commissien op een publieke vergadering die medailles uitreiken aan den daar toe uitgenoodigde belanghebbende.'

**De oudste medaille uit de
collectie van het KNMI**

Een zilveren uit 1895 met de
beeltenis van een 12 jaar oude
Wilhelmina. De medaille be-
hoorde toe aan gezagvoerder
P. Helle van het fregat Johanna.

Voor de Tweede Wereldoorlog was de uitreiking hoofdzakelijk in Rotterdam. In de jaren '50 en '60 van de 20^e eeuw vond het wisselend in Utrecht en De Bilt plaats en was het de KNMI Hoofddirecteur die de uitreiking verrichtte.

In de jaren '70 tot en met '90 week men weer uit naar Rotterdam en een paar keer naar Vlaardingen. De minister of de staatssecretaris deed de uitreiking.

Met ingebruikneming van een nieuwe KNMI-vleugel was er ruimte beschikbaar om *Onderscheidingen en Beloningen* in het vervolg in De Bilt te laten plaats vinden. De eerste keer was in 2000. De Staatssecretaris reikte de prijzen uit en zou dat ook tijdens de daaropvolgende edities doen.

Sybrand Stapert (1819-1888)

Eerste zeevarende die op voordracht van het KNMI werd beloond voor het best gehouden meteorologisch journaal.

Hij werd geboren op 3 januari 1819 in Lemmer. Zowel zijn vader als grootvader waren touwslager en zaten in de scheepsbouw. Grootvader Sjoerd Stapert had tevens een rederij. Ook was hij een vurig patriot, in 1795 betrokken bij vernielingen van de grafkelder van de Friese Nassau's in Leeuwarden. Het is dus maar goed voor zijn kleinzoon dat er geen antecedentenonderzoek is gedaan...

Sybrand ging naar de Kweekschool voor de Zeevaart in Amsterdam en klom op tot kapitein bij de grote koopvaardijvloot. Na zijn vaarperiode werd hij aangesteld tot Expert van Veritas in Groningen en Consulaire Agent van Frankrijk. Later werd hij Expert van Veritas in Rotterdam, waarna hij in de havenstad directeur werd van het Drijvend Droogdok. Dat bleef hij tot aan zijn dood.

Hij werd zeer gewaardeerd om zijn grote kennis van de zeevaart en heeft verscheidene

publicaties op zijn naam staan, onder andere over zeevaartkundig onderwijs. Hij was lid van diverse wetenschappelijke sociëteiten, waaronder het Natuurkundig Genootschap in Batavia. Ook maakte hij zich verdienstelijk voor de meteorologie. Zijn schoonzoon schreef in 1895:

‘Hij onderscheidde zich door de uitstekende wijze waarop hij het scheepsjournaal hield, in verband met de weerkundige waarnemingen op zee, zodat dan ook in 1857 het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut hem blijk gaf van hooge belangstelling en waardeering.’

Die waarnemingen had hij gedaan aan boord van het fregat Admiraal De Ruyter, een driemaster van 529 ton, eigendom van de Amsterdamse reder Barend Kooy Jzn. Het schip voer op Batavia en was voor bevrachting door de Nederlandse Handel Maatschappij in 1830 gebouwd op de werf van Haring in Amsterdam.

De sextant met kunstmatige (Becher) horizon die hij ontvangen had als beloning voor zijn meteorologisch werk, heeft hem tijdens zijn reizen altijd vergezeld. Ook later aan wal

bleef hij het dure instrument koesteren. Hij noemde het zijn 'meteorologische prijs'. In 1884 gaf hij het mee aan de schoener Willem Barents, die aan zijn zevende en laatste poolexpeditie begon. Toen het anderhalf jaar later in Nederland terugkeerde, schonk hij het aan de Kweekschool voor de Zeevaart.

Dat ook derden de beloning een hoge waarde toekende, blijkt uit een stukje papier met potloodkrabbeltje. De gelauwerde kapitein was ijdel genoeg om het te bewaren in zijn persoonlijk journaal, dat behalve een reis- en loopbaanbeschrijving ook familieaantekeningen bevat:

'Van onderscheidene zijden werd den spreker, bij het sluiten van het gemeensaam onderhoud, de dank der vergadering toegebracht voor zijne beide zo belangrijke voordragten. De rederij, die hij dient, mag er trots op zijn onder hare gezagvoerders iemand te bezitten, die, na kortelings den ereprijs wegens meteorologische aantekeningen te hebben weggedragen, thans opnieuw bewijzen heeft gegeven van veelzijdige kennis en heldere inzicht, gepaard met grote nederigheid.'

Stapert was gehuwd met Kornelia Koning, dochter van de Burgemeester van Zandvoort.

Ze kregen drie kinderen. Na het overlijden van Kornelia hertrouwde hij met Elisabeth Johanna Koning, nicht van zijn eerste vrouw, dochter van een kostschoolhouder uit Haarlem. Uit dit huwelijk werd één kind geboren. Elisabeth was in haar tijd een beroemd schilderes. Werk van haar bevindt zich in het Frans Hals Museum, Teylers Museum, de Hortus Botanicus van Amsterdam en het Koninklijk Instituut voor de Tropen (Tropenmuseum). Net als haar echtgenoot was ze lid van het Natuurkundig Genootschap in Batavia, als eerste vrouw. Het echtpaar Stapert-Koning was bevriend met Nicolaas Beets, schrijver van het bekende boek de *Camera Obscura*. Elisabeth kende hem al sinds haar kindertijd.

Sybrand Stapert overleed in Rotterdam op 18 maart 1888. Hij werd 69 jaar oud.

Sybrand Stapert
Foto: Het Scheepvaartmuseum
Amsterdam.

Eerste medaille, op 22 maart 1858 uitgereikt door Prins Hendrik 'de Zeevaarder' en beschikbaar gesteld door de Commissie Rotterdam. Dit exemplaar was eigendom van W. van der Hoeven. Met de bijbehorende oorkonde wordt het bewaard bij Het Scheepvaartmuseum Amsterdam. Het portret van Koning Willem II siet de voorzijde. De letters K.N.Y.C. in het embleem op de achterzijde staan voor Koninklijke Nederlandsche Yacht Club. Blijkbaar had het gezelschap ooit een ruime voorraad van deze penningen ingeslagen, want Willem II was ten tijde van de overhandiging aan genoemde gezagvoerder al negen jaar dood.

Colofon

Tekst en samenstelling

Peter Westenbrink, KNMI PMO-Office

Vormgeving

Kim Pieneman, KNMI studio

Met dank aan:

Wouter Jansen, KNMI bibliotheek

De Koninklijke Bibliotheek

Het Utrechts Archief

*Diederick Wildeman en Willem Mörzer Bruyns, conservator
en oud-conservator Het Scheepvaartmuseum Amsterdam*

Dit is een uitgave van:

**Koninklijk Nederlands
Meteorologisch Instituut**

Postbus 201 | 3730 AE De Bilt
T 030 220 69 11 | www.knmi.nl

© KNMI | februari 2011

